

Rechtsleer

- De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen **94**
Ariadne VAN DEN BROECK

Rechtspraak

- Rb. Kortrijk 15 juli 2010 **112**
Verkoop na faillissement – Pro rata-aandeel onroerende voorheffing lastens de koper – Conventioneel beding tussen de curator en koper – Curator enige belastingplichtige – Rangregeling – Rechten ingeschreven schuldeisers – Overwijzing op de prijs – Tegenwaarde van het goed – Belasting op onroerend goed – Doorstorting in hoofde van de notaris aan de Fiscus
- Noot: Aan wie stort de notaris het pro rata-aandeel onroerende voorheffing correct door?, *Isabelle VERHAEGHE* **113**

De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen

Ariadne VAN DEN BROECK

Aspirant-assistent Universiteit Antwerpen

INHOUD

Hoofdstuk 1: Inleiding	94
Hoofdstuk 2: De huidige regeling inzake huwelijksvoordelen: de artikelen 1458, 1464 en 1465 BW	94
Hoofdstuk 3: Probleemstelling – de <i>ratio legis</i> van het onderscheid ondermijnd	96
Hoofdstuk 4: Inhoud van de gelijkschakeling	97
Hoofdstuk 5: Het begrip “hewelijksvoordeel” – beperkt tot aanwinsten	98
Afdeling 1: Huwelijksvoordelen en gemeenschappelijke kinderen	98
Afdeling 2: Huwelijksvoordelen en stiefkinderen	103
Hoofdstuk 6: De gelijke verdeling na inbreng herbekeken	108
Hoofdstuk 7: Besluit	109
Hoofdstuk 8: Bibliografie	110
Afdeling 1: Wetgeving	110
Afdeling 2: Rechtspraak	111
Afdeling 3: Rechtsleer	111

wordt gekwalificeerd en bijgevolg vatbaar is voor in-korting.

2. In deze uiteenzetting zal allereerst de relevantie van het onderscheid in vraag worden gesteld. Ik zal aantonen dat er voor de verschillende behandeling van deze beide categorieën kinderen en ouders geen objectieve en redelijke verantwoording bestaat. De geopperde voorstellen in deze bijdrage beogen dan ook de gelijkschakeling tussen gezinnen met gemeenschappelijke kinderen en hersamengestelde gezinnen. De vraag zal rijzen welke bescherming er dan voor beide moet worden geboden. Een nader onderzoek van het begrip “hewelijksvoordeel” zal me ertoe brengen te besluiten dat de artikelen 295 BW en 1465 BW moeten worden afgeschaft en dat de artikelen 1458 BW en 1464 BW aanpassing vereisen, evenals artikel 1452 BW inzake het beding van inbreng. Verder zal ook worden nagegaan of, hoe en in welke mate gemeenschappelijke en stiefkinderen zich volgens het Franse en Nederlandse recht kunnen verzetten tegen de overdracht van vermogensbestanddelen tussen hun ouders. Als besluit zal een aanpassing van de huidige wetsbepalingen worden gesuggereerd.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1. Het huwelijksvermogensrecht voorziet inzake huwelijksvoordelen een verschillende regeling naargelang van de aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen dan wel stiefkinderen. Onder “stiefkinderen” worden in deze uiteenzetting de niet-gemeenschappelijke kinderen verstaan, naar analogie met het Nederlandse artikel 4:8 lid 3 NBW. Indien er gemeenschappelijke kinderen zijn, gelden de artikelen 1458 BW en 1464 BW. Het beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling en verblijving worden als huwelijksvoordelen beschouwd, behalve voor het aandeel boven de helft van de ingebrachte goederen. Dit gedeelte wordt als schenking gekwalificeerd, zodat het in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de fictieve massa en het dus slechts binnen de perken van het beschikbaar deel kan worden toegekend. In aanwezigheid van stiefkinderen gelden andere regels: artikel 1465 BW schrijft immers (in enigszins cryptische bewoordingen) voor dat wat meer wordt gegeven dan de helft van de aanwinsten als een schenking

Hoofdstuk 2: De huidige regeling inzake huwelijksvoordelen: de artikelen 1458, 1464 en 1465 BW

3. Een huwelijksvoordeel wordt gedefinieerd als een voordeel dat voor een echtgenoot volgt uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het huwelijksvermogensstelsel.¹ Voordelen kunnen dus reeds voortvloeien uit de loutere werking van het huwelijksvermogensstelsel. Zo haalt een echtgenoot die geen inkomsten verwerft, profijt uit een stelsel van gemeenschap. Hij maakt dan immers aanspraak op de helft van de overgespaarde inkomsten die zijn levensgezel heeft vergaard. Ook voor de echtgenoot die wel geld verdient, maar het liever meteen spendeert dan het opzij te zetten, levert de verkrijging van de helft

1. H. CASMAN, “Wat is een huwelijksvoordeel?”, *Not.Fisc.M.* 2005, 293; Antwerpen 5 oktober 2004, *Not.Fisc.M.* 2004, 268-270.

van het gemeenschappelijk vermogen een voordeel op. Voordelen die een echtgenoot op die manier verkrijgt, vloeien gewoon voort uit de wettelijke regeling rond het gemeenschappelijk vermogen in het wettelijk stelsel. In dat vermogen belanden alle zogenaamde aanwinsten. Dit zijn de inkomsten die de echtgenoten tijdens het huwelijk verwerven, hetgeen ze daarop gespaard hebben en hetgeen ze daarmee verworven hebben. Volgens de wettelijke regeling komt iedere echtgenoot bij ontbinding van het huwelijksstelsel de helft van deze aanwinsten toe (artikel 1445 BW).²

4. Het is echter ook mogelijk dat de voordelen worden bedongen. Artikel 1387 BW eerbiedigt immers het principe van de wilsautonomie uit artikel 1134 BW: echtgenoten kunnen hun huwelijkscontract naar goeddunken regelen. Artikel 1451 BW preciseert dat echtgenoten een huwelijksvereenkomst kunnen sluiten waarin zij wijzigingen aanbrengen aan het wettelijk stelsel met betrekking tot de samenstelling, vereffening of verdeling van het gemeenschappelijk vermogen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld besluiten tot een inbreng, een vooruitmaking, een ongelijke verdeling of zelfs een verblijving van het ganse gemeenschappelijke vermogen aan de langstlevende echtgenoot. De kwalificatie van de mogelijke bedingen die echtgenoten krachtens artikel 1451 BW kunnen opmaken, wordt geregeld in de artikelen 1458, 1464 en 1465 BW. In principe geldt dat de bedongen huwelijksvermogensrechtelijke voordelen niet aan de regels van schenkingen worden onderworpen. Zo bepalen artikel 1458, eerste lid BW en artikel 1464 eerste lid BW dat de bedingen van vooruitmaking, ongelijke verdeling en verblijving als huwelijksvoordelen worden beschouwd. Het gaat om bedingen die onweerlegbaar worden vermoed onder bezwarende titel te zijn aangegaan.³ De kwalificatie als huwelijksvoordeel is bijgevolg objectief: zelfs al er is sprake van een *animus donandi*, dan nog zullen de regels van de schenkingen niet van toepassing zijn.⁴ Omdat het om huwelijksvermogensrechtelijke voordelen gaat, komen zij niet in de nalatenschap van de vooroverleden echtgenoot terecht en zijn zij dus definitief verloren voor zijn erfgenamen.⁵

5. De kwalificatie als huwelijksvoordeel is echter niet onbegrensd; getuigen daarvan de artikelen 1458, tweede lid, artikel 1464, tweede lid en artikel 1465 BW. De eerste twee artikelen vinden toepassing indien er gemeenschappelijke kinderen zijn; artikel 1465 BW geldt bij aanwezigheid van stiefkinderen, zoals artikel 295 BW preciseert.

In aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen zal het beding van vooruitmaking krachtens artikel 1458, tweede lid BW als een schenking worden beschouwd voor het aandeel boven de helft van de door de eerstoverledene ingebrachte goederen dat aan de andere echtgenoot zou worden toegekend. Artikel 1464, tweede lid bepaalt hetzelfde voor het beding van ongelijke verdeling en het verblijvingsbeding. Het gedeelte van het toegewezen voordeel dat ingevolge deze bepalingen als een schenking wordt beschouwd, zal in aanmerking worden genomen voor de berekening van de fictieve massa (artikel 922 BW) en zal dus slechts binnen de grenzen van het beschikbaar deel kunnen worden toegekend.⁶ Een cumul tussen een beding van inbreng en een beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling of verblijving in aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen leidt er bijgevolg toe dat de toegekende aanwinsten en de helft van de ingebrachte goederen nog steeds als huwelijksvoordelen worden beschouwd.

Men dient voor ogen te houden dat de opsomming in artikel 1451 BW niet exhaustief is en dat het slechts om voorbeelden gaat van bedingen die echtgenoten in hun huwelijkscontract kunnen opnemen om het wettelijk stelsel te wijzigen. Bijgevolg besliste het Hof van Cassatie recentelijk, in een arrest van 10 december 2010, dat artikel 1464, tweede lid BW van overeenkomstige toepassing is indien in het huwelijkscontract een verblijvingsbeding werd ingelast dat uitwerking heeft, welke ook de reden van ontbinding van het huwelijksstelsel is, en dat gecombineerd werd met de inbreng van eigen goederen in het gemeenschappelijk vermogen door de vooroverleden echtgenoot.⁷ De zogenaamde "sterfhuisclausule" wordt door het Hof dus niet als een overeenkomst over de goederen van de nalatenschap gekwalificeerd, maar als een overeenkomst over het gemeenschappelijk vermogen, waardoor het eveneens ressorteert onder de regeling inzake huwelijksvoordelen. Dat een beding van ongelijke verdeling of een verblijvingsbeding niet afhankelijk is van een overlevingsvoorwaarde, staat de kwalificatie als huwelijksvoordeel dus niet in de weg.

Voor stiefkinderen heeft de wetgever het plafond lager gelegd: artikel 1465 BW bepaalt dat elk beding in het huwelijkscontract waardoor meer wordt gegeven dan het beschikbaar deel, zonder gevolg blijft ten aanzien van het meerdere. Bijgevolg zullen alle voordelen waardoor aan de langstlevende echtgenoot meer wordt gegeven dan de helft van de aanwinsten, als schenkingen worden beschouwd, zodat ze slechts uitwerking hebben binnen de grenzen van het beschikbaar deel.

2. H. CASMAN, "Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?", in X, *Liber amicorum Mieke Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 86; N. NIJBOER, "Contractuele regelingen tussen echtgenoten en samenwoners", *TEP* 2008, 113.
3. P. DE PAGE en I. DE STEFANI, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Brussel, Kluwer, 2009, III.1.6.-2.
4. H. CASMAN, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, 292.

5. A. SIBIET, "Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Artikel 1465 BW: renovatiewerken gewenst", *NJW* 2005, 112.
6. P. DE PAGE en I. DE STEFANI, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Brussel, Kluwer, 2009, III.1.6.-3; K. BOONE, "Artikel 1458, 1464 en 1465 BW", in P. SENAËVE, F. SWENNEN, G. VERSCHULDEN (eds.), *Personen- en familiericht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 6, (losbl.).
7. Cass. 10 december 2010, F.08.0102.N.

In aanwezigheid van stiefkinderen kan aan de langstlevende dus enkel de helft van de aanwinsten worden toegekend zonder het risico op inkorting.⁸ Worden andere voordelen verschaft, dan zullen zij worden toegevoegd aan de fictieve massa en aangerekend op het beschikbaar deel.

De aandacht dient te worden gevestigd op het feit dat de artikelen 1458, tweede lid BW, 1464, tweede lid BW en 1465 BW niet verkondigen dat het aandeel boven de helft van de ingebrachte goederen resp. boven de helft van de aanwinsten een schenking is, maar wel dat dit gedeelte als een schenking moet worden beschouwd. In het zopas vermelde arrest van 10 december 2010 beslist het Hof van Cassatie dat artikel 1464, tweede lid BW er niet toe leidt dat de verkrijging van het “surplus” een schenking is, maar dat het louter om een huwelijksvoordeel gaat dat aan inkorting kan worden onderworpen. Er zullen bijgevolg geen successierechten verschuldigd zijn op grond van artikel 2 W.Succ. Gelet op de algemene bewoordingen van het Hof, is deze redenering ook van toepassing op bedingen tussen echtgenoten met niet-gemeenschappelijke kinderen (artikel 1465 BW), evenals op bedingen van vooruitmaking (artikel 1458 BW) en op de verkrijging door een echtgenoot krachtens een verdeling uit een finaal verrekenbeding in een stelsel van scheiding van goederen.⁹

6. De reden waarom de wetgever ervoor heeft gekozen stiefkinderen een ruimere bescherming toe te kennen is de klassieke overweging dat deze geen *ab intestato* erfrechtelijke aanspraken kunnen laten gelden in de nalatenschap van hun stiefouder. Dat betekent dat de aan de stiefouder toegekende voordelen nooit aan hen zullen toekomen, aangezien deze voordelen geen deel uitmaken van de nalatenschap van hun eerstoverleden ouder. De kans op zulke voordeeltoekenning aan de stiefouder achtte men groot, omdat hij van zijn positie als kersverse liefdespartner gebruik kon maken om zijn levensgezel te overtuigen dergelijke bedingen in te lassen. Voor gemeenschappelijke kinderen neemt men traditioneel aan dat de situatie anders ligt: zij erven de toegekende voordelen op termijn van hun langstlevende ouder, op wiens nalatenschap zij wettelijk gerechtigd zijn. Dit principe van uitstel van erfrecht vormt sinds lang de grondslag waarmee de ongelijke behandeling tussen gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen wordt gerechtvaardigd.¹⁰

Hoofdstuk 3: Probleemstelling – de *ratio legis* van het onderscheid ondermijnd

7. De klassieke *ratio legis* van het onderscheid ten aanzien van gemeenschappelijke kinderen enerzijds en stiefkinderen anderzijds kan in mijn ogen niet dienen als rechtvaardiging voor hun ongelijke patrimoniale behandeling. De theorie van het uitgesteld erfrecht gaat niet zonder meer op, aangezien zij geen rekening houdt met het feit dat uitstel van erfrecht kan leiden tot aangetast erfrecht. Het risico bestaat immers dat de langstlevende echtgenoot het vermogen verarmt via handelingen onder bezwarende titel. De reserve biedt hier geen soelaas; zij vrijwaart de belangen van het kind enkel wat rechtshandelingen onder kosteloze titel betreft. Het gevaar bestaat aldus dat de toegekende voordelen definitief uit het vermogen van de langstlevende zijn verdwenen op het ogenblik van het openvallen van diens nalatenschap. Dat het om handelingen onder bezwarende titel gaat, biedt namelijk geenszins de garantie dat het vermogen *status quo* blijft. Consumptiegoederen kunnen worden gebruikt en verbruikt en een beroep op een bepaalde dienst in ruil voor een vergoeding zal niet *per se* leiden tot een vermogensrechtelijke meerwaarde.¹¹

8. Bovendien lijkt de wetgever uit het oog te zijn verloren dat de vermogensrechtelijke belangen van de gemeenschappelijke kinderen ook kunnen worden geschaad doordat zij in de nalatenschap van hun langstlevende ouder in samenloop kunnen komen met andere erfgerechtigden die er niet waren bij het openvallen van de nalatenschap van hun eerstoverleden ouder. Ook op deze wijze kunnen hun aanspraken aanzienlijk worden ingeperkt.¹²

9. Verder is het trouwens geenszins een evidentie dat een stiefkind geen enkele aanspraak in de nalatenschap van zijn stiefouder kan laten gelden. Het is best mogelijk dat deze laatste een deel van zijn vermogen aan zijn stiefkind legateert. Dit is immers een ideale manier om als langstlevende zelf eerst te kunnen genieten van het door de partner opgebouwde vermogen en toch te kunnen bewerkstelligen dat diens kinderen een deel ervan krijgen toegekend.¹³

10. Dat de situatie van gemeenschappelijke kinderen

8. De terugname van de eigen inbreng van de langstlevende krachtens artikel 1455 BW wordt uiteraard ook niet als een in te korten begunstiging beschouwd, zoals ook geldt bij de toepassing van de artikelen 1458, tweede lid en artikel 1464, tweede lid BW.

9. A. VERBEKE en R. BARBAIX, “Hof van Cassatie bevestigt sterfhuisclausule”, *RW* 2010-2011; N. GEELHAND en Y.-H. LELEU, “La clause dite de la ‘mortuaire’ plus vivante que jamais” (noot onder Cass. 10 december 2010), *JT* 2011, nr. 5.

10. M. PUELINCKX-COENE, “De wet van 14 mei 1981 tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot: de erfrechten van de andere erfgenamen”, *RW* 1981-1982, 429; P. DE PAGE en I. DE STEFANI, *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Brussel, Kluwer, 2009, III.1.6.-9; K. BOONE, “De bevordering van de erfrechtelijke bescherming van buitenhuwelijks kinderen: wijziging van artikel 295 BW en artikel 1465 BW”, *T.Fam.* 2007,

168; M. PUELINCKX-COENE, *Erfrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, 281; P. DE PAGE, *Le régime matrimonial*, Brussel, Bruylant, 2008, 228; W. PINTENS, K. VANWINCKELEEN en J. DU MONGH, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 147-148.

11. R. BARBAIX, “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht”, in R. BARBAIX, S. EGGERMONT, N. GEELHAND en F. SWENNEN, *Koekoekskinderen*, Brussel, Larcier, 2009, 60.

12. R. BARBAIX, “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht”, in R. BARBAIX, S. EGGERMONT, N. GEELHAND en F. SWENNEN, *Koekoekskinderen*, Brussel, Larcier, 2009, 81.

13. H. CASMAN, “Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?”, in X. *Liber amicorum Miekien Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 96.

en stiefkinderen op vermogensrechtelijk vlak dermate verschilt zodat een verschillende behandeling inzake toegekende voordelen gerechtvaardigd is, kan bijgevolg theoretisch gezien geloofwaardig overkomen maar houdt, zoals blijkt uit bovenstaande vaststellingen, onvoldoende rekening met de praktijk. Het is duidelijk dat de (beweerlijk) dragende pijler van het onderscheid tussen gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen te zwak blijkt om de proportionaliteits-toets te doorstaan. De *ratio legis* in kwestie vormt geen objectief en redelijk verantwoord criterium voor de verschillende vermogensrechtelijke behandeling van beide categorieën kinderen. Met de artikelen 1458, 1464 en 1465 BW schreef de wetgever aldus een discriminatoir onderscheid in tussen gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen, hoewel zij van dezelfde vader of moeder afstammen.¹⁴

11. Zeker wanneer men in gedachten houdt dat de artikelen 913 BW en 1094 BW elk kind, of het nu in samenloop komt met zijn eigen ouder of zijn stiefouder, een identieke reserve bieden, dringt de noodzaak tot gelijkschakeling zich op. Ingevolge de bepalingen van artikel 1458, tweede lid, 1464, tweede lid en 1465 BW zal de invulling van deze reserve op het einde van de rit heel wat minder omvangrijk zijn voor gemeenschappelijke kinderen dan voor stiefkinderen. Nochtans mag een echtgenoot in principe evenveel geven aan zijn eerste echtgenote als aan diegene met wie hij hertrouwt, aangezien het beschikbaar deel niet verschilt naargelang zijn kinderen in samenloop komen met hun eigen ouder of een stiefouder.¹⁵ Nu de theorie van het uitgesteld erfrecht als klassieke *ratio legis* van het onderscheid niet draagkrachtig blijkt te zijn, is het aangewezen om deze discriminatie uit het huwelijksvermogensrecht weg te werken.

12. Het lijkt erop dat het onderscheid nog de sporen draagt van het eeuwenlange wantrouwen van de wetgever ten aanzien van stiefouders, dat nochtans sinds de hervormingen van 1981 opzij werd gezet. Zo bepaalde artikel 1098 BW vroeger dat begunstigen ten voordele van de stiefouder beperkt waren tot het kleinste kandsdeel, zonder dat het meer dan een vierde van de goederen mocht bedragen. Artikel 767 BW beperkte tevens het wettelijk erfrecht van de stiefouder; het bedroeg slechts een vierde in vruchtgebruik. Sinds de wet van 14 mei 1981, die van de langstlevende een volwaardige erfgenaam maakte, werd het aloude onderscheid weggewerkt. Het beschikbaar deel werd identiek voor de langstlevende die in samenloop kwam met gemeenschappelijke kinderen en de langstlevende die in samenloop kwam met stiefkinderen, waarbij beiden tevens het vruchtgebruik behielden op

de rest van de nalatenschap (art. 913 BW en art. 1094 BW). Toch behield men inzake huwelijksvoordelen een aparte regeling voor stiefkinderen. Van een stilzwijgende opheffing¹⁶ kon er geen sprake zijn, aangezien de verwijzing naar artikel 1465 BW in artikel 295 BW tot op vandaag behouden bleef en zelfs nog werd aangepast in 2007. Het gevolg is dat ouders in hersamengestelde gezinnen zich beknot zien in de mogelijkheid elkaar via huwelijkscontract te bevoordelen met het oog op het garanderen van een zelfde levensstandaard aan hun levensgezel. Nochtans zijn mensen die hertrouwen, zelfs op jonge leeftijd, al lang geen uitzondering meer in onze hedendaagse maatschappij. Hoe kan de wetgever de verschillende behandeling van klassieke en hersamengestelde gezinnen nog goedpraten nu hijzelf diegene was die het onderscheid tussen beide niet langer gerechtvaardigd vond?¹⁷

Hoofdstuk 4: Inhoud van de gelijkschakeling

13. De gebrekkige *ratio legis* van het onderscheid en vooral onze huidige maatschappelijke context dwingen de wetgever tot een gelijkschakeling van klassieke en hersamengestelde gezinnen. De vraag rijst echter hoe deze gelijkschakeling moet worden gerealiseerd. Moeten gemeenschappelijke kinderen zich voortaan ook kunnen beroepen op de regeling in artikel 1465 BW of dient dit artikel te worden geschrapt en vallen stiefkinderen samen met gemeenschappelijke kinderen onder de artikelen 1458 en 1464 BW? Mijns inziens verdient geen van beide opties de voorkeur en moet er gekozen worden voor een aanpassing van artikel 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW en voor de afschaffing van artikel 1465 BW. Ik ben tot dit tweeledige besluit gekomen na een analyse van het begrip “huwelijksvoordeel” in het licht van de bijzondere aard van aanwinsten, zoals hierna zal worden uiteengezet.

14. C. DELPIERRE-ROMAIN, “Le conjoint survivant en concours avec des descendants non issus de cette dernière union”, in X, *Liber amicorum Léon Raucent*, Louvain-la-Neuve, Academia, 1992, 186.

15. P. DELNOY, “L’article 1465 B.W. du Code Civil en question”, in X, *Liber amicorum Edmond Bouttiau en Jacques Demblon*, Brussel, Bruylant, 1987, 75 en 78.

16. Waarvan P. DELNOY destijds sprak: P. DELNOY, “L’article 1465 B.W. du Code Civil en question”, in X, *Liber amicorum Edmond Bouttiau en Jacques Demblon*, Brussel, Bruylant, 1987, 78.

17. P. DELNOY, “L’article 1465 B.W. du Code Civil en question”, in X, *Liber amicorum Edmond Bouttiau en Jacques Demblon*, Brussel, Bruylant, 1987, 78.

Hoofdstuk 5: Het begrip “huwelijksvoordeel” – beperkt tot aanwinsten

Afdeling 1: Huwelijksvoordelen en gemeenschappelijke kinderen

I De artikelen 1458 en 1464 BW in het licht van het aanwinstencriterium

14. Artikel 1458, eerste lid en artikel 1464, eerste lid BW bepalen dat de kwalificatie als huwelijksvoordeel slechts geldt ten belope van de helft van de ingebrachte goederen. De kwalificatie als overeenkomst onder bezwarende titel is aldus niet onbegrensd: de wetgever heeft limieten ingeschreven die bepalen vanaf welke waarde de toebedeling als een schenking moet worden beschouwd. Op basis van de plaats waar de wetgever deze limieten heeft gelegd, kan worden afgebakend wat hij onder het begrip “huwelijksvoordeel” verstaat. Het valt echter op dat het plafond in de loop der jaren is verschoven. Voor een correcte interpretatie verdient het dan ook aanbeveling om na te gaan waar de wetgever de lat van de huwelijksvoordelen destijds plaatste.

15. Vóór de hervorming van het huwelijksvermogensrecht op 14 juli 1976 bestond het wettelijk stelsel uit roerende goederen en aanwinsten. Aanwinsten werden op dezelfde manier gedefinieerd als op de dag van vandaag: het gaat om alle inkomsten die de echtgenoten tijdens het huwelijk verwerven, hetgeen ze daarop gespaard hebben en hetgeen ze daarmee verworven hebben. De roerende goederen waren dan de roerende goederen die niet de vrucht waren van deze inkomsten of besparingen. Ze vielen in de gemeenschap omdat grondbezit destijds veel belangrijker werd geacht dan het bezit van roerende goederen en ze werden ook wel “inbrengsten en kapitalen” genoemd. Bij ontbinding van het stelsel werd deze gemeenschap in beginsel in gelijke helften verdeeld. Hierin werd geen schenking gezien; het eventuele voordeel dat men bewaarde, was immers het loutere gevolg van de wijze waarop de wetgever de verdeling had geregeld. Echtgenoten hadden echter de mogelijkheid om van de normale verdeling af te wijken en een verblijvingsbeding in hun huwelijkscontract in te schrijven. De toebedeling aan de langstlevende die dan plaatsvond, kon in principe enkel betrekking hebben op aanwinsten.¹⁸ De roerende goederen waren een ander lot beschoren: onder vigeur van het oude artikel 1525 BW konden zij

worden teruggenomen door de erfgenamen van de eerstoverledene. Het verblijvingsbeding, en dus meer bepaald de toekenning van de aanwinsten, werd dan als een huwelijksvoordeel gekwalificeerd. Besloten de echtgenoten om de terugname uit te sluiten en de roerende goederen te doen toekomen aan de langstlevende, dan nam men aan dat de toebedeling hiervan als een schenking moest worden gekwalificeerd en bijgevolg vatbaar was voor inkorting.¹⁹ De wetgever hanteerde de kwalificatie als huwelijksvoordeel dus niet voor elk voordeel dat een toebedeling van gemeenschapsgoederen omvatte. Slechts voordelen die *aanwinsten* betroffen, werden bestempeld als overeenkomsten onder bezwarende titel.²⁰

16. Deze vaststelling is niet meer dan logisch en bovendien ook niet meer dan verantwoord: aanwinsten vormen een vermogen dat echtgenoten door hun gezamenlijke inspanningen tijdens de duur van hun huwelijk hebben opgebouwd. Deze aanwinsten zijn voorbestemd om te worden uitgegeven tijdens het huwelijk, aangezien ze overeenkomstig artikel 217 BW bij voorrang moeten worden aangewend voor het dragen van de lasten van dit huwelijk. Echtgenoten zijn hiervoor aan niemand verantwoording verschuldigd; ze hoeven niets over te laten. Hun wil moet dan ook primeren indien er toch nog aanwinsten zouden overblijven.²¹ Deze mogen door de echtgenoten in hun beider voordeel of in het voordeel van een van hen worden toegewezen. Vandaar dat de kwalificatie van deze aanwinsten als huwelijksvoordeel een objectieve kwalificatie was; de wil van de echtgenoten om de langstlevende onder hen te bevoordelen moest worden gerespecteerd.²² De regels van de schenkingen waren niet van toepassing, ook al stond het vast dat de ene echtgenoot de andere wilde begiftigen.²³

17. Na de hervorming van 1976 liet de wetgever zijn opvatting over aanwinstenvoordelen echter deels varen. Met betrekking tot de situatie van gemeenschappelijke kinderen bepaalde hij in de artikelen 1458 en 1464 BW dat niet enkel de toebedeling van aanwinsten als een huwelijksvoordeel dient te worden beschouwd, maar ook de toebedeling van de helft van de ingebrachte goederen. De mogelijkheid van terugname van de door de eerstoverledene ingebrachte goederen werd aldus uitgesloten en slechts deels gecompenseerd: enkel dat wat de langstlevende meer krijgt dan de helft van de ingebrachte goederen, moet als een schenking worden beschouwd en zal eventueel kunnen worden ingekort.²⁴ De langstlevende kan dus

18. H. CASMAN, “Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?”, in X, *Liber amicorum Miekien Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 90.
 19. H. DE PAGE en R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge*, X-2, 1018-1019; G. VAN OOSTERWIJCK, “Bevoordeling van de langstlevende echtgenoot bij huwelijkscontract, schenking of testament na de wet van 14 mei 1981”, *RW* 1981-1982, 380.
 20. H. CASMAN, “Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?”, in X, *Liber amicorum Miekien Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 91.
 21. A. SIBIET, “Eerste renovatiewerken aan artikel 1465 BW uitgevoerd”, *Not.*

Fisc.M. 2007, 302; H. CASMAN, “Voordelen voor de langstlevende stiefouder?”, in X, *Liber amicorum Prof. Em. E. Krings*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 481.
 22. Antwerpen 24 juni 2008, *RW* 2008-2009, 876.
 23. A. VERBEKE, “Huwelijksvoordelen”, *TEP* 2007, 100; H. CASMAN, “Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen — of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?”, in X, *Liber amicorum Miekien Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 92.
 24. G. VAN OOSTERWIJCK, “Bevoordeling van de langstlevende echtgenoot bij huwelijkscontract, schenking of testament na de wet van 14 mei 1981”, *RW* 1981-1982, 380.

steeds de helft van de ingebrachte goederen verkrijgen als huwelijksvoordeel. Het is duidelijk dat dit niet strookt met de invulling die de wetgever aanvankelijk aan het begrip huwelijksvoordeel had gegeven en die daar ook aan zou móeten worden gegeven, wil men de bijzondere aard van aanwinsten respecteren. Ik bepleit dan ook allereerst de aanpassing van artikel 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW, zodat zij voortaan bepalen dat elke toebedeling van ingebrachte goederen via een beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling of verblijving als een schenking moet worden beschouwd.

II De reprise des apports uit het Franse artikel 1525, tweede lid C.c.: het aanwinstencriterium bevestigd

18. Ook in Frankrijk is het echtgenoten toegestaan wijzigingen aan te brengen aan het wettelijke huwelijksstelsel. Artikel 1520 C.c. laat hen toe af te wijken van de principiële gelijke verdeling na ontbinding uit artikel 1475, eerste lid C.c. Alle voordelen die de echtgenoten via deze bedingen bekomen, worden overeenkomstig artikel 1527 C.c. (en behoudens aanwezigheid van niet-gemeenschappelijke kinderen – cf. *infra*) in beginsel nooit als schenkingen beschouwd. Artikel 1516 C.c. verkondigt dezelfde regel bij wijze van herhaling voor het beding van vooruitmaking. Ook de bedingen van ongelijke verdeling en verblijving krijgen de stempel “huwelijksvoordeel” in artikel 1525, eerste lid C.c. Al deze voordelen genieten dus in principe de kwalificatie van overeenkomst onder bezwarende titel; dat een begiftigingsoogmerk aan hun oorsprong ligt, is irrelevant.²⁵

19. Een uitzondering op dit principe wordt geformuleerd in artikel 1527, tweede lid C.c., dat identiek is aan het Belgische artikel 1465 BW. In aanwezigheid van stiefkinderen blijft elk beding in het huwelijkscontract waardoor meer wordt gegeven dan het beschikbaar deel zonder gevolg ten aanzien van het meerdere. Bijgevolg zullen alle voordelen waardoor aan de langstlevende echtgenoot meer wordt gegeven dan de helft van de aanwinsten, als schenkingen worden beschouwd, waardoor ze slechts uitwerking hebben binnen de grenzen van het beschikbaar deel. In aanwezigheid van stiefkinderen kan aan de langstlevende dus enkel de helft van de aanwinsten worden toegekend onder de kwalificatie huwelijksvoordeel.

20. Voor gemeenschappelijke kinderen achtte men dergelijke regeling niet noodzakelijk om dezelfde reden die het Belgische onderscheid staft: de situatie

van stiefkinderen wordt beschouwd als aanzienlijk verschillend van die van gemeenschappelijke kinderen, aangezien deze laatsten door de wet geroepen worden tot de nalatenschap van de langstlevende en zo de doorgegeven goederen na verloop van tijd kunnen recupereren.²⁶ Op deze *ratio legis* kunnen uiteraard dezelfde ontkrachtende bemerkingen aangaande het risico op aangetast erfrecht worden gemaakt als voorheen.²⁷ Gemeenschappelijke kinderen kunnen de toegekende voordelen wel degelijk definitief verloren zien gaan.

21. In België hebben deze gemeenschappelijke kinderen enkel de zekerheid dat bij een cumul tussen een beding van inbreng en een beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling of verblijving de helft van de ingebrachte goederen als een schenking zal worden beschouwd. In de mate dat zij hun beschikbaar deel overschreden zien, zullen zij tot inkorting kunnen overgaan. Het Franse recht daarentegen kent hen een andere waarborg toe. Het principe van terugname van inbrengsten en kapitalen door de erfgenamen van de eerstoverledene uit het oude artikel 1525 BW is er immers tot op vandaag nog steeds terug te vinden in artikel 1525, tweede lid C.c. Artikel 1525, eerste lid C.c. laat toe de gemeenschap ongelijk te verdelen of in haar geheel toe te bedelen aan de langstlevende, onder de voorwaarde die in het tweede lid wordt geformuleerd: de erfgenamen van de eerstoverleden echtgenoot mogen de goederen terugnemen die hij destijds in het gemeenschappelijk vermogen heeft ingebracht. Het gaat om goederen die de echtgenoot reeds vóór het huwelijk bezat en die zonder zijn inbreng niet in het gemeenschappelijk vermogen zouden zijn gevallen. Aangezien deze goederen *in natura* mogen worden teruggenomen, oefenen de erfgenamen via de *reprise des apports* een soort preferentiële toewijzing uit. Artikel 1525, tweede lid C.c. laat zo toe dat bepaalde goederen binnen de familiale kring blijven.²⁸ Het voorziet tevens in een compensatie voor wat een beding van ongelijke verdeling of verblijving voor de erfgenamen verloren laat gaan²⁹: voor de gemeenschappelijke kinderen vangt dit artikel voor een deel het risico op dat hun langstlevende ouder na de ontbinding van het stelsel zijn vermogen zodanig verarmt dat hun aanspraken in diens nalatenschap tot haast niets worden gereduceerd. Voor stiefkinderen voorkomt het terugnamerecht dat zij de door hun eigen ouder ingebrachte goederen voorgoed verloren zien gaan, aangezien zij niet wettelijk gerechtigd zijn in de nalatenschap van hun stiefouder.³⁰

25. M. STORCK, “Communauté conventionnelle.-Nature juridique des avantages matrimoniaux”, *JC* 2003, 6, nr. 10-11; M. GRIMALDI, *Droit patrimonial de la famille*, Paris, Dalloz, 2001, 276.

26. M. STORCK, “Communauté conventionnelle.-Nature juridique des avantages matrimoniaux”, *JC* 2003, 12, nr. 22; P. MALAURIE en L. AYNÉS, *Les régimes matrimoniaux*, Paris, Editions Cujas, 1991, 330; E. RIONDET en H. SEDILLOT, *Transmission du patrimoine*, Paris, Delmas, 2005, 195.

27. Zie randnummer 7 e.v.

28. P. MALAURIE en L. AYNÉS, “Les clauses du contrat de mariage relatives au

partage de la communauté”, *Defrénois* 2000, art. 37181, 677; G. CORNU, “La réforme des régimes matrimoniaux. Les régimes conventionnels communautaires”, *JCP G* 1970, I, 2333, nr. 105.

29. A. LAMBOLEY, “Communauté conventionnelle.-Stipulation de parts inégales.-Attribution de la totalité de la communauté”, *JC* 2005, 19, nr. 72; M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique de droit civil français*, t. IX (2e éd.), 1957, 277.

30. M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique de droit civil français*, t. IX (2e éd.), 1957, 279.

22. Net zoals het geval was bij het oude artikel 1525 BW, vormt het Franse terugnamerecht een tempering op het beding van ongelijke verdeling en verblijving³¹, aangezien de voordeeltokening wordt herleid tot de toebedeling van enkel aanwinsten.³² Het contrast met het huidige Belgische recht is groot. Gemeenschappelijke kinderen in België moeten met lede ogen toezien hoe niet alleen de toekenning van de aanwinsten maar ook die van de helft van de ingebrachte goederen als huwelijksvoordeel worden gekwalificeerd. Dit deel van de ingebrachte goederen gaat voor hen mogelijks voorgoed verloren. Volgens het Franse recht daarentegen hebben kinderen het recht alle goederen terug te nemen die de eerstoverledene had ingebracht, tenzij hen dit recht in de betrokken clause werd ontzegd. Bijgevolg kunnen in hun aanwezigheid enkel aanwinsten de kwalificatie huwelijksvoordeel verkrijgen³³, zoals vóór 1976 ook het geval was in België.³⁴ Zoals reeds eerder werd gesteld, verdient deze opvatting goedkeuring omwille van de bijzondere aard van aanwinsten. In tegenstelling tot ingebrachte goederen zijn zij het gevolg van de gezamenlijke inspanningen van echtgenoten en bovendien zijn zij bestemd om de lasten van het huishouden te dragen. Het is daardoor best mogelijk dat deze aanwinsten op het ogenblik van de ontbinding van het stelsel reeds volledig uit het gemeenschappelijk vermogen zijn verdwenen. Dat een eventueel overschot aan de langstlevende wordt toegerekend, kan bijgevolg nooit afbreuk doen aan de rechten van de kinderen; zij hebben nooit enig recht op deze aanwinsten gehad.³⁵ Echtgenoten hoeven er dus geen enkele verantwoording voor af te leggen, zodat de kwalificatie als huwelijksvoordeel niet meer dan gerechtvaardigd is.

23. De keuze van de Belgische wetgever om in 1976 de langstlevende echtgenoot zijn huidige gunstige positie toe te kennen, was in de toenmalige context echter niet verwonderlijk. Van ruime erfrechtelijke aanspraken voor de langstlevende was pas sprake in 1981; voorheen diende hij het met heel wat minder te stellen. In de discussies die de hervorming van het huwelijksvermogensrecht van 1976 voorafgingen, klonk dan ook een duidelijke bezorgdheid door voor diens patrimoniale belangen. Deze bekommernis werd vertaald in de wettelijke regel die het begrip huwelijksvoordeel uitbreidt naar de helft van de ingebrachte goederen.

De wet van 14 mei 1981 zorgde echter voor een kentering: het *ab intestato*-erfrecht van de langstlevende echtgenoot werd aanzienlijk verruimd en hij kreeg een dubbel gedefinieerde reserve toegekend. De wet wij-

zigde onder andere artikel 1094 BW, dat sindsdien het beginsel van de complementariteit van giften aan de langstlevende echtgenoot met diens *ab intestato*-erfrecht poneert. De langstlevende echtgenoot aan wie in aanwezigheid van afstammelingen het beschikbaar deel werd vermaakt, behoudt niet alleen deze gift, maar oefent bovendien zijn wettelijk erfrecht in vruchtgebruik uit op de rest van de nalatenschap.³⁶ Artikel 745bis, § 1 BW blijft bijgevolg zijn gelding behouden in geval van een gift aan de langstlevende. Met andere woorden: zelfs in geval van inkorting van toebedeelde ingebrachte goederen zal de langstlevende nog steeds aanzienlijke aanspraken kunnen laten gelden. Op het gedeelte dat het beschikbaar deel overschrijdt, verkrijgt hij immers een wettelijk levenslang vruchtgebruik. Meteen kan men dan ook de noodzakelijkheid van de regel uit de huidige artikelen 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW in vraag stellen. Is het nog wel nodig om het begrip huwelijksvoordeel uit te breiden tot de helft van de ingebrachte goederen als de inkorting niet zo ingrijpend is als het lijkt? De ruime erfrechtelijke aanspraken van de langstlevende en in het bijzonder artikel 1094 BW maken mijns inziens dat dergelijke bescherming overbodig is; de volledige kwalificatie van ingebrachte goederen als schenking brengt zijn patrimoniale belangen niet in die mate in de verdrukking dat zij dienen te primeren op de belangen van de kinderen. Het nadeel dat zij lijden indien de helft van de ingebrachte goederen als huwelijksvoordeel wordt gekwalificeerd, is verhoudingsgewijs groter dan het nadeel waarmee de langstlevende geconfronteerd wordt indien hij enkel het vruchtgebruik op deze goederen krijgt omwille van de kwalificatie als schenking. Zijn belangen kunnen dan ook niet langer een reden vormen om van de theorie van de huwelijksvoordelen af te wijken, zodat niets de wettelijke bevestiging van het aanwinstencriterium nog in de weg staat.

III Bescherming via het erfrecht – de Nederlandse wilsrechten

24. In Nederland zien het huwelijksvermogensrecht en erfrecht er heel anders uit dan in Frankrijk en België. Artikel 1:93 NBW bepaalt dat tussen echtgenoten van rechtswege een algehele gemeenschap van goederen ontstaat. Men kan er aldus bezwaarlijk spreken van huwelijksvoordelen zoals wij die kennen. Alle goederen, ook deze die in Frankrijk en België als eigen zouden worden beschouwd, vallen immers in de gemeenschap, die bij de ontbinding van het stelsel bij helften wordt verdeeld krachtens artikel 1:100, lid 1 NBW. De langstlevende echtgenoot kan op het niveau van het

31. Met dien verstande dat het Belgische artikel destijds enkel sprak over terugname in het geval van een verblijvingsbeding en niet tevens over het beding van ongelijke verdeling, zoals het Franse artikel dat wel doet.

32. G. CORNU, "La réforme des régimes matrimoniaux. Les régimes conventionnels communautaires", *JCP G* 1970, I, 2333, nr. 105; G. CORNU, note sous Cass. 15 janvier 1974, *Defrénois* 1974, art. 30647, 698.

33. Behalve indien het terugnamerecht werd uitgesloten, zoals in randnummer 33 zal worden aangestipt als punt van kritiek.

34. Zie randnummer 15.

35. A. COLOMER, *Droit civil régimes matrimoniaux*, Paris, Litec, 2000, 538.

36. M. VAN QUICKENBORNE, "Art. 1094 BW", in M. COENE, J. DU MONGH, N. GEELHAND (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2, (losbl.).

stelsel dus rekenen op de helft van alle goederen bij overlijden van zijn levensgezel. Ook wat het erfrecht betreft (grondig gewijzigd in 2003), geniet hij een comfortabele positie. Wanneer de langstlevende echtgenoot er opkomt met kinderen van de erflater, verkrijgt hij krachtens de wettelijke verdeling alle goederen van de nalatenschap in volle eigendom. De kinderen krijgen een geldvordering op hem die in beginsel pas opeisbaar is bij zijn overlijden.³⁷ De langstlevende echtgenoot ontvangt in totaal dus het hele gemeenschappelijke vermogen: de ene helft via het huwelijksvermogensrecht, de andere via het erfrecht. Op die manier zorgt de wettelijke verdeling er niet alleen voor dat de langstlevende verzorgd achterblijft, hij zal daarenboven kunnen voortleven op het niveau dat hij voorheen gewend was.³⁸

25. De kinderen van de eerstoverledene, gemeenschappelijk of niet-gemeenschappelijk aan beide ouders, moeten aldus toezien hoe de goederen van hun eerstoverleden ouder integraal in het vermogen van de langstlevende terecht komen. Zij zullen pas enig recht kunnen laten gelden op het ogenblik van het opeisbaar worden van hun vordering, meestal bij overlijden van deze langstlevende.³⁹ Hun aanspraak is bijgevolg zeer precair: tussen het overlijden van hun beide ouders kan er heel wat gebeuren met het aan de langstlevende toegekende patrimonium. De Nederlandse wetgever was echter van mening dat dit risico beperkt is wanneer de langstlevende (stiefouder of niet) niet hertrouwt. Zolang de kinderen geen (nieuwe) stiefouder krijgen en dus niet geconfronteerd worden met een latere indringer, wordt er voor hen geen bijzondere bescherming tegen de vervreemding van de goederen van hun eerstoverleden ouder nodig geacht.⁴⁰

26. De zaken liggen evenwel anders indien de langstlevende ouder ervoor kiest opnieuw in het huwelijksbootje te treden. Nu de goederen niet meer uitsluitend te zijner beschikking staan omwille van het stelsel van algehele gemeenschap, is de kans groter dat deze worden vervreemd. De betaling van de geldvordering die de kinderen naar aanleiding van het overlijden van hun eerstoverleden ouder hadden verkregen, kan daardoor, eenmaal opeisbaar, in het gedrang komen. Al wat rest, zal bovendien in zijn geheel bij de nieuwe partner terecht komen indien hun langstlevende ouder vooroverlijdt. Ingevolge de werking van het wettelijk erfrecht, hebben de kinderen dan een vordering tegen hun nieuwe ouder, opeisbaar bij diens overlijden. Vraag is of deze wel voldoende rekening zal houden met hun belangen. Erven in een later stadium is hoe dan ook uitgesloten, aangezien zij geen wettelijke erf-

genamen van hun nieuwe ouder zijn.⁴¹ Bovendien is hun erfrechtelijke reserve⁴² louter een vordering in geld, zodat de kinderen het ganse vermogen van hun beide ouders zullen zien overgaan in vreemde handen, misschien wel in die van een eendagsvlieg. Om dit “stiefgevaar” af te wenden, creëerde de Nederlandse wetgever “wilsrechten” in de artikelen 4:19 NBW tot en met 4:22 NBW. Deze erfrechtelijke bepalingen laten de kinderen toe de overdracht van goederen van de erflater te vragen waarmee hun vordering geheel of deels kan worden afgelost.⁴³

27. Ook gemeenschappelijke kinderen kunnen onder het toepassingsgebied van de wilsrechten vallen. Zij kunnen zich namelijk op het eerste wilsrecht (artikel 4:19 NBW) beroepen zodra zij worden blootgesteld aan een potentieel stiefoudergevaar. Indien de langstlevende ouder aangifte doet van een voorgenomen nieuw huwelijk of een geregistreerd partnerschap⁴⁴, hebben zij het recht om van hem overdracht van goederen te vorderen ter waarde van hun erfrechtelijke vordering, vermeerderd met de eventueel verschuldigde rente. Het gaat om goederen die afkomstig zijn uit de nalatenschap van de eerstoverledene of de gemeenschap die tussen hem en de langstlevende bestond. De langstlevende kan zich wel het vruchtgebruik over deze goederen voorbehouden. Dit vruchtgebruik doet denken aan het *ab intestato*-erfrecht van de langstlevende echtgenoot uit artikel 745bis BW. Ook deze maatregel waarborgt de langstlevende het behoud van zijn gebruikelijk levenskader. Dankzij het wilsrecht uit artikel 4:19 NBW hebben de gemeenschappelijke kinderen, ondanks de nieuwe plannen van hun overlevende ouder, de garantie dat hun vordering wordt voldaan en dat ze emotioneel waardevolle goederen uit de ontbonden huwelijksgemeenschap met de eerstoverledene toch nog kunnen terugzien. Wanneer de langstlevende overlijdt, komen de goederen immers in volle eigendom aan de kinderen toe; de stiefouder kan er geen rechten op laten gelden.⁴⁵ Tot aan dit overlijden zullen de kinderen echter slechts blote eigendom in handen hebben, zodat het beschermingsniveau van deze regel enigszins moet worden gerelativeerd. Het weze opgemerkt dat deze regel ook van toepassing is op niet-gemeenschappelijke kinderen, aangezien artikel 4:19 NBW geen onderscheid maakt naargelang de langstlevende een eigen ouder dan wel een stiefouder is.

28. Gemeenschappelijke kinderen die niet geconfronteerd worden met de dreiging van een nieuw huwelijk van hun langstlevende ouder, kunnen zich niet op enige bescherming beroepen. Zij dienen het overlij-

37. Art. 4:13 lid 3 NBW.

38. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 60.

39. Art. 4:13 lid 3 NBW.

40. E.A.A. LUIJTEN, “Aan wie de voorrang, de partner of de kinderen? Het nieuwe erfrecht in Nederland”, *Not.Fisc.M.* 2004, 218.

41. Tenzij de stiefouder ervoor kiest het stiefkind op dezelfde manier in de wettelijke verdeling te betrekken als zijn eigen kind krachtens artikel 4:27 NBW.

42. In Nederland “legitieme portie” genoemd, of kortweg “legitieme”.

43. G. VAN DER BURGH, D. VAN DIJK e.a., *Langst leve het nieuwe erfrecht*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2002, 49; E.A.A. LUIJTEN en W.R. MEIJER, *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 54.

44. Artikel 4:8 NBW bepaalt dat geregistreerde partners op erfrechtelijk vlak volledig worden gelijkgeschakeld met echtgenoten.

45. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 51.

den van deze ouder af te wachten om de goederen van hun eerstoverleden ouder in handen te krijgen. Ook de Nederlandse wetgever had aldus weinig oog voor de mogelijk exuberante levensstijl van een alleenstaande echtgenoot. Gemeenschappelijke kinderen dragen er het risico van de verkwistingen van hun langstlevende ouder zolang die zijn vermogen niet met iemand anders deelt. Die laatste voorwaarde wijst er echter wel op dat de Nederlandse wetgever rekening wilde houden met het geval waarin een latere indringer invloed komt uitoefenen op de vermogensbestanddelen van de eigen ouder. In de Belgische regelgeving wordt op deze situatie amper geanticipeerd. Er is geen specifieke bescherming uitgeschreven voor het geval waarin de langstlevende eigen ouder verscheidene huwelijksvoordelen van zijn eerstoverleden echtgenoot heeft ontvangen en nadien opnieuw in het huwelijk treedt. De artikelen 1458 en 1464 BW zorgen er weliswaar indirect voor dat niet alle toegekende voordelen in handen van de langstlevende en zijn nieuwe partner terecht zullen komen, maar deze bescherming is minder doelgericht dan het eerste wilsrecht uit artikel 4:19 NBW. De kinderen van de langstlevende moeten toezien hoe een deel van het vermogen van hun eerstoverleden ouder voortaan mee onderworpen is aan de wensen van een nieuwe ouder en lopen zo het risico dat er van deze goederen niet veel meer overblijft wanneer de langstlevende eigen ouder overlijdt. Bovendien zullen hun aanspraken slechts blote eigendom betreffen, nu zij in samenloop komen met een langstlevende echtgenoot.

29. De wilsrechten tonen dus aan dat het stiefoudergevaar ook de Nederlandse wetgever niet onberoerd heeft gelaten, maar ook dat dit van een heel andere orde is dan in België. De wilsrechten beschermen de kinderen immers tegen een latere indringer, niet tegen de bestaande stiefouder. Pas wanneer de langstlevende ouder (stiefouder of niet) na het overlijden van zijn echtgenoot opnieuw in het huwelijksbootje treedt of wil treden, komen de wilsrechten in zicht. De situatie waarin de eerstoverleden ouder overlijdt en de langstlevende ouder een stiefouder is die niet hertrouwt, wordt dus niet geïllustreerd. Dit wil zeggen dat niet-gemeenschappelijke kinderen net als gemeenschappelijke kinderen in dat geval zullen moeten wachten tot het overlijden van de langstlevende om enige aanspraak op het vermogen van hun eerstoverleden ouder te kunnen laten gelden. In tegenstelling tot gemeenschappelijke kinderen, zullen zij de familiegoederen echter niet in volle eigendom ontvangen, maar krijgen ze enkel de geldvordering uitbetaald die zij naar aanleiding van het overlijden van hun eerstoverleden ouder hebben verkregen. Het contrast met de Belgische regeling inzake huwelijksvoordelen is dus groot: enerzijds zorgt artikel 1465 BW ervoor dat Belgische niet-gemeenschappelijke kinderen wel wor-

den beschermd tegen de bestaande stiefouder, anderzijds speelt ons recht niet in op de komst van een latere indringer, wat nadelige gevolgen kan hebben voor gemeenschappelijke kinderen, zoals vermeld in vorig randnummer.

30. In het kader van de bescherming van stiefkinderen zullen de overige wilsrechten nader worden besproken en worden gespiegeld aan het Belgische recht.⁴⁶ Een evaluatie van hun efficiëntie zal aantonen dat zij als inspiratiebron voor de Belgische wetgever slechts van weinig nut zijn.

IV Conclusie ten aanzien van de artikelen 1458 en 1464 BW

31. De Belgische wetgever dient mijns inziens terug te keren naar een bevestiging van de theorie van de huwelijksvoordelen. Hij is het beding van ongelijke verdeling en het verblijvingsbeding in aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen weliswaar aan bijzondere regels blijven onderwerpen, maar door de artikelen 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW in te voeren als tegenmaatregel op het afgeschafte artikel 1525 BW deed hij manifest afbreuk aan het aanwinstencriterium. Alleen al de bijzondere aard en specifieke bestemming van aanwinsten zorgen ervoor dat zij, en ook *enkel* zij, als een huwelijksvoordeel mogen worden beschouwd. Een schets van de Belgische wetshistoriek maakte duidelijk dat de wetgever lang van deze vaststelling was overtuigd. Toch gooide hij het, in tegenstelling tot zijn Franse collega, in 1976 over een andere boeg om de belangen van de langstlevende veilig te stellen. In aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen wordt het begrip huwelijksvoordeel plots op onnatuurlijke wijze uitgerekt tot de helft van de ingebrachte goederen. Deze kinderen lopen daardoor het risico een deel van het eigen, persoonlijke vermogen van hun ouder voorgoed te verliezen. Nu de langstlevende echtgenoot sinds 1981 een volwaardige erfgenaam is, is een grondig herbekijken van deze artikelen wenselijk.

32. *De lege ferenda* zouden de artikelen 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW op die manier moeten worden aangepast dat het aanwinstencriterium wordt gerespecteerd. Zij dienen voortaan te bepalen dat elke toebedeling van ingebrachte goederen via een beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling of verblijving in haar geheel als een schenking moet worden beschouwd.

33. Ik had ook kunnen voorstellen om het Franse artikel 1525 C.c. in ons recht in te voeren, maar heb dit bewust niet gedaan. Het terugnamerecht eerbiedigt dan wel de theorie van de aanwinstenvoordelen, toch kent het in mijn ogen ook enkele gebreken. Men mag

46. Zie randnummer 38 e.v.

immers niet vergeten dat het terugnamerecht niet van openbare orde is zoals de erfrechtelijke reserve. Het beding van ongelijke verdeling of verblijving kan de erfgenamen dit recht volledig ontzeggen, zoals uit de tekst van artikel 1525, tweede lid C.c. blijkt (“*sauf stipulation contraire*”).⁴⁷ Hun aanspraak is dus allerm minst solide. Van de artikelen 1458 en 1464 BW kan daarentegen niet worden afgeweken. Bovendien is de kwalificatie als huwelijksvoordeel door artikel 1525, eerste lid C.c. absoluut: de omstandigheid dat het terugnamerecht werd uitgesloten, kan daar geen verandering in brengen.⁴⁸ De kinderen zijn dus niet in de mogelijkheid om, wanneer hen het terugnamerecht werd ontzegd, de inkorting te vragen indien de voordelen die via het beding worden toegekend, het beschikbaar deel te boven gaan. Maar zelfs indien de frase omtrent de uitsluiting uit het artikel zou worden weggelaten, dan nog acht ik het terugnamerecht geen geschikte regel voor het huwelijksvermogensrecht. Mijns inziens kan aan de gemeenschappelijke kinderen pas een recht om tegen de voordeeltokening tussen hun ouders op te treden worden toegekend in de mate dat hun vermogensrechtelijke belangen in het gedrang komen. Zo niet wordt afbreuk gedaan aan de beschikkingsvrijheid tussen echtgenoten. Pas als het geheel aan ingebrachte goederen de perken van het beschikbaar deel te buiten gaat, is het gepast de kinderen iets te laten ondernemen. Hen zonder meer toestaan de ingebrachte goederen terug te nemen, gaat in mijn ogen te ver.

Afdeling 2: Huwelijksvoordelen en stiefkinderen

I Artikel 1465 BW in het licht van het aanwinstencriterium

34. Artikel 1465 BW bepaalt dat in aanwezigheid van stiefkinderen elk beding in het huwelijkscontract waardoor meer wordt gegeven dan het beschikbaar deel, zonder gevolg blijft ten aanzien van het meerdere. Bijgevolg zullen alle voordelen waardoor aan de langstlevende echtgenoot meer wordt gegeven dan de helft van de aanwinsten, als schenkingen worden beschouwd, zodat ze slechts uitwerking hebben binnen de grenzen van het beschikbaar deel. In aanwezigheid van stiefkinderen kan aan de langstlevende dus enkel de helft van de aanwinsten worden toegekend zonder het risico op inkorting.⁴⁹

35. Het is duidelijk dat de wetgever ook hier het aanwinstencriterium achterwege heeft gelaten. Echtgenoten kunnen elkaar in aanwezigheid van stiefkinderen

slechts de helft van de aanwinsten onder de kwalificatie huwelijksvoordeel toekennen. Alles wat de langstlevende meer krijgt, ook al zijn het aanwinsten, wordt onweerlegbaar geacht een schenking te zijn en moet dus aan de fictieve massa worden toegevoegd. Het verschil met de situatie waarin er gemeenschappelijke kinderen aanwezig zijn, is frappant: in dat geval kan slechts de helft van de ingebrachte goederen als een schenking worden beschouwd. Aanwinsten kunnen er, terecht, nooit als een schenking worden gekwalificeerd. Mijns inziens is het ongehoord om de beschikkingsvrijheid van echtgenoten met betrekking tot hun aanwinsten enkel in geval van samenloop met gemeenschappelijke kinderen ten volle te erkennen. Als men in dat geval aanvaardt dat het om een vermogen gaat dat de vrucht is van gezamenlijke inspanningen en er over de besteding ervan geen verantwoording verschuldigd is, waarom zou dat dan anders zijn bij samenloop met stiefkinderen?⁵⁰ Het bijzondere karakter van aanwinsten noopt ook hier, samen met het gelijkheidsbeginsel, tot een wetswijziging en meer bepaald tot de afschaffing van artikel 1465 BW. De toekenning van aanwinsten zou in geen enkel geval als een schenking mogen worden beschouwd.

II De bescherming van stiefkinderen in Frankrijk: artikel 1527 C.c.

36. Zoals eerder gesteld⁵¹, is er ook in Frankrijk de mogelijkheid om af te wijken van het wettelijk stelsel via de toekenning van huwelijksvoordelen. Artikel 1527, eerste lid C.c. bepaalt dat deze voordelen in beginsel niet aan het regime van de schenkingen zijn onderworpen. Artikel 1516 C.c. en artikel 1525, eerste lid C.c. passen dit principe toe op het beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling en verblijving. Een uitzondering wordt geformuleerd in artikel 1527, tweede lid C.c.: in aanwezigheid van stiefkinderen blijft elk beding in het huwelijkscontract waardoor meer wordt gegeven dan het beschikbaar deel zonder gevolg ten aanzien van het meerdere. Waar gemeenschappelijke kinderen zich enkel op het terugnamerecht uit artikel 1525 C.c. kunnen beroepen, wordt aan stiefkinderen dus ook de mogelijkheid toegekend om een toebedeling van aanwinsten in te korten. Alle voordelen waardoor aan de langstlevende echtgenoot meer wordt gegeven dan de helft van de aanwinsten, worden als schenkingen beschouwd waardoor ze kunnen worden ingekort. De regeling is bijgevolg identiek aan die van artikel 1465 BW.

37. De *ratio legis* van artikel 1527, tweede lid C.c. is dezelfde als in België: de situatie van stiefkinderen

47. G. CORNU, “La réforme des régimes matrimoniaux. Les régimes conventionnels communautaires”, *JCP G* 1970, I, 2333, nr. 105.

48. A. COLOMER, *Droit civil régimes matrimoniaux*, Paris, Litec, 2000, 538.

49. De terugname van de eigen inbreng van de langstlevende krachtens artikel 1455 BW wordt uiteraard ook niet als een in te korten begunstiging beschouwd, zoals ook geldt bij de toepassing van de artikelen 1458, tweede lid en artikel 1464, tweede lid BW.

50. H. CASMAN, “Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?”, in X, *Liber amicorum Mieke Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 96.

51. Zie randnummer 18.

acht men verschillend van die van gemeenschappelijke kinderen aangezien deze laatsten door de wet groepen worden tot de nalatenschap van de langstlevende en zo de doorgegeven goederen toch nog in handen kunnen krijgen.⁵² Dat uitgesteld erfrecht aanleiding kan geven tot aangetast erfrecht, lijkt men ook in Frankrijk over het hoofd te hebben gezien. Een gelijkshakeling tussen gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen zou dus ook daar geen overbodige luxe zijn. Met betrekking tot de wijze waarop die gelijkshakeling concreet vorm moet worden gegeven, valt dezelfde bemerking te maken als voorheen: de bijzondere aard en bestemming van aanwinsten worden niet gerespecteerd, aangezien in aanwezigheid van stiefkinderen slechts de helft van de aanwinsten als huwelijksvoordeel wordt bestempeld. Een afschaffing van het Franse equivalent van artikel 1465 BW lijkt me dan ook aangewezen, zeker wanneer men in gedachten houdt dat artikel 757 C.c. nog steeds deel uitmaakt van het Franse erfrecht. De kwantitatieve erfaanspraken van de stiefouder worden er aanzienlijk mee beperkt: hij ontvangt slechts een kwart in volle eigendom zonder de mogelijkheid te opteren voor vruchtgebruik op de ganse nalatenschap. Een blijk van wantrouwen die in mijn ogen ongepast of op zijn minst voldoende is, zodat de extra bescherming die via artikel 1527 C.c. wordt geboden, overdreven lijkt. Stiefkinderen zouden er voortaan enkel mogen terugvallen op de regeling van artikel 1525, tweede lid C.c., zoals die ook van toepassing is op gemeenschappelijke kinderen. Op die manier kunnen ze nog steeds ingrijpen tegen een roekeloze toedeling van goederen die door hun verliefde ouder werden ingebracht, net zoals ook Belgische kinderen tegen dergelijke toedeling kunnen optreden, zij het dan wel via de kwalificatie als schenking. De (aangepaste) artikelen 1458 en 1464 BW zouden overigens, gelet op de gelijkaardige problematiek, ook in Frankrijk niet mistaan.

III De Nederlandse wilsrechten in het voordeel van stiefkinderen

38. Zoals eerder vermeld⁵³, kunnen gemeenschappelijke kinderen zich op het eerste wilsrecht beroepen zodra hun langstlevende ouder aangifte doet van een voorgenomen nieuw huwelijk of een geregistreerd partnerschap⁵⁴. Op dat moment mogen zij van hem de overdracht van goederen vorderen ter waarde van hun erfrechtelijke vordering, vermeerderd met de eventueel verschuldigde rente. Het gaat om goederen die afkomstig zijn uit de nalatenschap van de eerstoverledene of de gemeenschap die tussen hem en de langstlevende bestond. De langstlevende mag zich wel het vruchtgebruik over deze goederen voorbehouden, zo-

dat de kinderen pas bij diens overlijden werkelijk iets in handen zullen hebben.

Van zodra de langstlevende ouder een nieuw huwelijk of partnerschap wil aangaan, ontstaat er met andere woorden een (voor de kinderen legitiem) vermogensrechtelijk wantrouwen. Vanaf dat ogenblik acht de wetgever een bescherming van de kinderen ten opzichte van hun langstlevende ouder en de nieuwe partner noodzakelijk.

Een gelijksoortig wantrouwen bestaat vanzelfsprekend niet alleen wanneer de langstlevende eigen ouder hertrouwt, maar ook wanneer de langstlevende ouder een stiefouder is die hertrouwt. Ook niet-gemeenschappelijke kinderen beschikken daarom over een aantal beschermingsmechanismen.

§ 1 Het tweede wilsrecht: artikel 4:20 NBW

39. Als de kinderen het eerder vernoemde wilsrecht van artikel 4:19 NBW niet uitoefenen wanneer hun langstlevende ouder hertrouwt, vallen zij in principe terug op de vordering die ze naar aanleiding van het overlijden van hun eerststervende ouder hebben verkregen. Deze wordt krachtens artikel 4:13, lid 3 NBW opeisbaar op het ogenblik van het overlijden van hun hertrouwde langstlevende ouder, zodat de stiefouder deze vordering zal moeten betalen. Het betreft echter een vordering in geld; de kinderen zullen de familiegoederen niet meer kunnen bemachtigen, nu zij geen erfgenamen van de stiefouder zijn. Daarom schreef de Nederlandse wetgever in artikel 4:20 NBW een herkansing in: de kinderen mogen van de stiefouder de voldoening van hun geldvordering vragen in de vorm van overdracht van goederen die afkomstig zijn uit de nalatenschap van de eerstoverledene of uit de huwelijksgemeenschap die tussen hem en de overleden langstlevende bestond. De overdracht gebeurt in volle eigendom; de nieuwe ouder kan zich niet het vruchtgebruik over de goederen voorbehouden.⁵⁵

§ 2 Het derde wilsrecht: artikel 4:21 NBW

40. In de zojuist vermelde hypothese dat de hertrouwde langstlevende ouder overlijdt, krijgen de kinderen ingevolge de wettelijke verdeling een nieuwe vordering jegens hun nieuwe ouder, opeisbaar bij diens overlijden. Op het hieraan inherente risico werd reeds gewezen: zal deze stiefouder wel omzichtig omspringen met het vermogen dat hem via het huwelijksvermogensrecht en erfrecht in handen is gevallen? Voor de kinderen is het in ieder geval de enige kans om een bedrag uit de nalatenschap van hun langstlevende ouder te ontvangen: erven van de nieuwe ouder

52. M. STORCK, "Communauté conventionnelle.-Nature juridique des avantages matrimoniaux", *JC* 2003, 12, nr. 22; P. MALAURIE en L. AYNÉS, *Les régimes matrimoniaux*, Paris, Editions Cujas, 1991, 330; E. RIONDET en H. SEDILLOT, *Transmission du patrimoine*, Paris, Delmas, 2005, 195.

53. Randnummer 27.

54. Artikel 4:8 NBW bepaalt dat geregisteerde partners op erfrechtelijk vlak volledig worden gelijkgeschakeld met echtgenoten.

55. E.A.A. LUIJTEN en W.R. MEIJER, *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 55-56.

kunnen ze niet. Dit “stiefgevaar” bracht de wetgever ertoe artikel 4:21 in het NBW in te schrijven. De kinderen hebben bij overlijden van hun langstlevende ouder ten aanzien van de nieuwe ouder het recht op overdracht in blote eigendom⁵⁶ van goederen uit de nalatenschap van de langstlevende of uit de huwelijksgemeenschap die tussen hem en de nieuwe ouder bestond.⁵⁷ Wanneer de stiefouder overlijdt, zullen de kinderen dus de volle eigendom van deze goederen verkrijgen.⁵⁸

Het is bijgevolg mogelijk dat de stiefouder twee wilsrechten zal moeten inwilligen. De kinderen kunnen immers een wilsrecht hebben ter ondersteuning van de vordering die ze naar aanleiding van het overlijden van hun eerstoverleden ouder hebben gekregen (artikel 4:20 NBW) én een wilsrecht om de voldoening te waarborgen van de vordering die resulteerde uit het overlijden van hun langstlevende ouder (artikel 4:21 NBW).

§ 3 *Het vierde wilsrecht: artikel 4:22 NBW*

41. Wanneer de kinderen geen gebruik hebben gemaakt van het wilsrecht uit artikel 4:21 NBW en de stiefouder is intussen overleden, dan zijn de erfgenamen van de stiefouder verplicht aan de kinderen op hun verzoek goederen over te dragen in volle eigendom afkomstig uit de nalatenschap van de langstlevende eigen ouder van de kinderen of uit de gemeenschap die tussen hem en de stiefouder heeft bestaan.⁵⁹

§ 4 *Waarborg voor de wilsrechten: de zaakvervangingsregeling*

42. Nu de wettelijke verdeling met zich meebrengt dat de langstlevende volle eigenaar wordt van de nalatenschap en hij er dus in alle vrijheid over kan beschikken, is de kans groot dat hij bij zijn overlijden amper iets van de erfgoederen heeft overgelaten. De zaakvervangingsregeling zorgt ervoor dat de wilsrechten van de kinderen in zo'n geval niet gefrustreerd worden. Artikel 4:24, lid 2 NBW bepaalt dat wanneer de langstlevende een goed uit de nalatenschap of de ontbonden huwelijksgemeenschap vervreemdt, het wilsrecht uitgeoefend kan worden op het goed dat daarvoor in de plaats is getreden.⁶⁰

§ 5 *Contrast met het Belgische en Franse recht*

43. In België en Frankrijk is de bescherming van stiefkinderen tegen een vermogensovergang naar de stiefouder gesitueerd in het huwelijksvermogensrecht. De aanspraken van de stiefouder op de hem toegekende

voordelen worden kwantitatief beperkt op het ogenblik dat de bedingen in het huwelijkscontract uitwerking krijgen, zijnde bij het openvallen van de nalatenschap. Vanaf dat moment kan de inkorting worden gevraagd, zodat een deel van de toegekende goederen kan terugkeren naar de nalatenschap om de reserve van de kinderen van de overledene veilig te stellen. De Nederlandse wilsrechten daarentegen behoren tot het erfrecht. Zij vormen geen tempering op de beschikkingsvrijheid van echtgenoten, maar op de loutere toepassing van het huwelijksvermogensrecht en het erfrecht. Normaal gezien zou het ganse vermogen van de eigen ouders ingevolge de verdeling bij helften en de wettelijke devolutieregels in een extern patrimonium belanden wanneer de langstlevende ouder hertrouwt en nadien als eerste komt te overlijden. De wilsrechten voorkomen dat deze goederen onherroepelijk verloren gaan voor de kinderen door de gedeeltelijke overdracht ervan mogelijk te maken. Het wilsrecht krachtens artikel 4:19 NBW treedt bovendien reeds in werking zodra de goederen van de eigen eerstoverleden ouder onder het medezeggenschap van een nieuwe ouder terecht dreigen te komen. Het kind kan in dat geval aan de langstlevende de overdracht vragen van goederen ter waarde van zijn legitieme portie. De wilsrechten anticiperen dus op de mogelijk nadelige gevolgen van de komst van een latere indringer: zodra de erfrechtelijke reserve van de kinderen of het behoud van familiegoederen in het gedrang komt door de (potentiële) aanwezigheid van een nieuwe ouder, brengen zij een correctie aan op de huwelijksvermogensrechtelijke en erfrechtelijke verdelingsregels.

44. In België en Frankrijk is dergelijk correctiemechanisme op de wettelijke regeling niet nodig; een rem op de beschikkingsvrijheid tussen echtgenoten volstaat. Stiefkinderen verkrijgen ingevolge artikel 745bis, § 1 BW immers de blote eigendom op de nalatenschap van hun overleden ouder, zodat de langstlevende stiefouder nooit over de volle eigendom kan beschikken van alle goederen die hij en zijn partner bezaten. De opsplitsing tussen vruchtgebruik en blote eigendom vormt bijgevolg een waarborg voor het behoud van emotioneel waardevolle goederen in de familie. Enkel wanneer echtgenoten via hun huwelijkscontract ingrijpen in de verdeling van het stelsel en zo de omvang van de nalatenschap van de eerststervende beïnvloeden, lopen hun kinderen het risico een deel van de familiegoederen te mislopen. Om dit euvel te verhelpen, legt artikel 1465 BW de wilsautonomie van echtgenoten in zekere mate aan banden.

45. Naar Nederlands recht kunnen kinderen geen za-

56. In Nederland eigenlijk “hoofdrecht” genoemd.

57. De overdracht mag wel geen betrekking hebben op goederen die aan de zijde van de langstlevende in de gemeenschap zijn gevallen (art. 4:24 lid 1 NBW).

58. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 56.

59. Zie voetnoot 44.

60. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 64.

kelijk recht laten gelden op de nalatenschap van hun ouder, zodat zij de houvast op deze goederen verliezen. Erven van hun langstlevende ouder is voor hen de enige kans om de goederen nog te bemachtigen. Een nieuw huwelijk van deze langstlevende, gevolgd door diens vooroverlijden, zorgt ervoor dat zij het ganse vermogen van hun beide ouders definitief verloren zien gaan. De wilsrechten zijn dan ook onontbeerlijk om de belangen van de kinderen veilig te stellen. Dat deze bepalingen hen een ruimere bescherming lijken te bieden dan de regels in België en Frankrijk, mag niet verwonderen: waar een nieuw huwelijk van de langstlevende in België en Frankrijk hoogstens aanleiding zou kunnen geven tot het verlies van aanspraken op toegekende voordelen, zou een strikte toepassing van het Nederlandse familiaal vermogensrecht ervoor zorgen dat elk goed dat tot het vermogen van beide ouders behoorde voorgoed in handen van de nieuwe ouder valt.

46. Een zuiver equivalent van de huwelijksvermogensrechtelijke artikelen 1465 BW en 1527 C.c. zijn de wilsrechten dus allerminst. Waar in België en Frankrijk elk stiefkind onder het toepassingsgebied van artikel 1465 BW of artikel 1527 C.c. valt, kunnen Nederlandse stiefkinderen zich enkel op de wilsrechten beroepen wanneer hun stiefouder hertrouwt en er dus sprake is van een nieuwe stiefouder. Toch kan worden vastgesteld dat elk van de regelingen dezelfde basisdoelstelling dient. De drie wetgevers wilden de patrimoniale belangen van stiefkinderen vrijwaren omdat zij geen wettelijke rechten hebben in de nalatenschap van hun stiefouder. Zowel de wilsrechten als de mogelijkheid tot inkorting maken het de stiefkinderen mogelijk nog aanspraken tegen hun nieuwe ouder te laten gelden met betrekking tot de goederen van hun andere ouder die hem werden toebedeeld. In België en Frankrijk betreft deze aanspraak een deel van de goederen die de stiefouder via een beding in het huwelijkscontract verkreeg; in Nederland wordt het voorwerp van de rechten gevormd door een deel van de goederen die tot de nalatenschap van de eerstoverleden (desgevallend langstlevende⁶¹) ouder behoorden of tot de huwelijksgemeenschap. De wilsrechten vertonen daardoor ook enige gelijkenis met het terugnamerecht uit het Franse artikel 1525 C.c. Stiefkinderen kunnen via beide regelingen in het bezit komen van goederen van hun eigen ouder die hen anders mogelijk waren ontglipt.

§ 6 Evaluatie van de wilsrechten

47. De basisdoelstelling van de wilsrechten mag dan wel nobel zijn, hun regeling kent echter heel wat gebreken. Allereerst is het niet zeker of deze wilsrechten wel degelijk uitwerking zullen krijgen. Aangezien ze niet van dwingend recht zijn, kunnen ze door de erflater via een testamentaire beschikking worden uitgeschakeld (art. 4:25 lid 6 NBW). Bovendien vervallen de wilsrechten van rechtswege ingevolge artikel 4:25, lid 5 NBW indien het kind zijn vorderingsrecht overdraagt aan een andere persoon.⁶² Voorts mag men niet vergeten dat de wilsrechten dienen ter ondersteuning van de vorderingen die de kinderen hebben naar aanleiding van het overlijden van hun ouder. Dat wil zeggen dat de wilsrechten hen worden ontnomen wanneer de (stief)ouder hun vorderingen tijdens zijn leven in geld voldoet. De wetgever heeft de erflater weliswaar de mogelijkheid gegeven om de uitoefening van de wilsrechten naar eigen gevoel te kneden, maar of hij deze kans effectief zal benutten, is nog maar de vraag.

48. Zelfs indien de wilsrechten kunnen worden uitgeoefend, dan nog is er geen garantie op de volmaakte uitwerking ervan. De Nederlandse wetgever gaat er immers ook dan vanuit dat de verzorging van de langstlevende ten koste van de nalatenschap en dus ten koste van de kinderen mag gaan. Deze visie ziet men bevestigd in artikel 4:23, lid 1 en lid 2 NBW. De Nederlandse wetgever geeft de langstlevende via deze artikelen immers de bevoegdheid om over de goederen van de nalatenschap te beschikken waarvan hij de blote eigendom heeft moeten overdragen⁶³, mits machtiging van de kantonrechter en wanneer dit voor zijn verzorging dan wel voor de betaling van schulden nodig is. De kinderen krijgen weliswaar een vergoedingsvordering (art. 4:23 lid 3 NBW), maar aangezien hieraan geen wilsrecht meer is verbonden, is hun positie heel wat slechter dan initieel al het geval was.⁶⁴

49. De positie van de kinderen blijft daarenboven zelfs onzeker indien de langstlevende die het vruchtgebruik over de overgedragen goederen heeft, de vereiste machtiging niet verkrijgt. Immers, de kinderen kennen als blote eigenaars niet dezelfde zekerheden op dit vruchtgebruik als bij een gewoon vruchtgebruik het geval zou zijn (art. 4:23 lid 1 NBW).⁶⁵ Het onbevoegd beschikken door de vruchtgebruikende ouder zal dus pas veel later ontdekt kunnen worden en allicht zal de derde met wie hij gehandeld heeft, te goeder trouw zijn.⁶⁶ De kinderen krijgen dan wel een vergoedingsvordering, maar zoals hierboven gesteld, is

61. In het geval van de artikelen 4:21 en 4:22 NBW.

62. E.A.A. LUIJTEN en W.R. MEIJER, *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 54.

63. Het gaat dus om de uitoefening van de wilsrechten uit artikel 4:19 en 4:21 NBW.

64. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 60-61.

65. De echtgenoot is vrijgesteld van de jaarlijkse opgave als bedoeld in artikel 3:205 lid 4 NBW, alsmede van het stellen van zekerheid als bedoeld in artikel 3:206, lid 1 NBW, en ook artikel 3:206, lid 2 NBW is niet van toepassing.

66. Art. 3:86 lid 1 NBW.

daaraan geen enkele zekerheid verbonden. Ze hebben bijgevolg geen controle op de handelingen van de ouder en hebben aldus niet de garantie dat de goederen bij het einde van het vruchtgebruik nog aanwezig zullen zijn. De gedachte dat de zorg voor de langstlevende koste wat het kost moet primeren, ligt ook hier de bescherming van de kinderen voor de voeten.⁶⁷

50. Voorts mag men niet vergeten dat de langstlevende volle eigenaar is van de goederen die hem via het huwelijksvermogensrecht en erfrecht zijn toegekomen zolang de wilsrechten niet worden uitgeoefend. Dat wil zeggen dat hij er tot dan in alle vrijheid over kan beschikken en ze dus ook kan vervreemden. De zaakvervangingsregeling uit artikel 4:24, lid 2 NBW zorgt er weliswaar voor dat de wilsrechten kunnen worden uitgeoefend op de goederen die daarvoor in de plaats zijn getreden, maar wat is het nut van deze bescherming wanneer het om emotioneel waardevolle familiegoederen gaat?

51. De wilsrechten vormen naar mijn mening dan ook geen goede bron van inspiratie voor de Belgische wetgever om de belangen van stiefkinderen te dienen. Zij zijn niet solide genoeg om een degelijke waarborg voor deze kinderen te kunnen bieden. Een verschillende behandeling van deze kinderen dringt zich dus ook na een analyse van het Nederlandse recht niet op. Dat laatste wordt versterkt door het feit dat ook in Nederland het onderscheid in bescherming tussen de verschillende categorieën kinderen slechts weinig berekend is. Ook daar berust de *ratio legis* van hun afzonderlijke patrimoniale behandeling op losse schroeven. De Nederlandse wetgever ging er zonder meer vanuit dat een wettelijke bescherming van zowel gemeenschappelijke als niet-gemeenschappelijke kinderen pas nodig is zodra de langstlevende (stief)ouder hertrouwt of het voornemen hiertoe uit. Hij hield daarbij geen rekening met het feit dat een alleenstaande langstlevende echtgenoot de goederen van wijlen zijn levenspartner, verkregen via het huwelijksvermogensrecht en het erfrecht, naar goeddunken kan spenderen gedurende zijn misschien wel exuberante leven. Voor niet-gemeenschappelijke kinderen kan de kans op volledige uitbetaling van hun geldvordering bij diens overlijden dus aanzienlijk slinken en dan nog gaat het slechts om een uitbetaling in geld. Gemeenschappelijke kinderen zullen wel rechten kunnen laten gelden in de nalatenschap van hun langstlevende ouder, maar wat voor garantie biedt dit indien die haast volledig is uitgehold?

IV Conclusie ten aanzien van artikel 1465 BW

52. Uit de evaluatie van de wilsrechten mag blijken dat ik geen fan ben van de zaligverklaring van de langstlevende echtgenoot in het Nederlandse erfrecht. De positie van de kinderen is in mijn ogen te kwetsbaar omdat zij volledig ondergeschikt werd gemaakt aan de verzorging van de langstlevende en deze daar naar goeddunken maatregelen voor kan nemen. Behoudens een andersluidende uiterste wilsbeschikking, is het naar Nederlands recht perfect mogelijk dat de langstlevende echtgenoot beschikt over het gehele vermogen van de erflater en over een eigen vermogen dat op zichzelf al erg omvangrijk kan zijn ingevolge de verdeling van de algehele gemeenschap. Het zal vaak zelfs al ruimschoots voldoende zijn om in zijn verzorging te voorzien. Toch rest er de kinderen niets anders dan het overlijden van de langstlevende af te wachten in de hoop dat er dan nog wat is overgebleven.⁶⁸ De wetgever kende onterecht enkel een bescherming toe aan kinderen wier langstlevende (stief)ouder hertrouwt. Het tegenwicht dat de wetgever voor hen aan de sterke positie van de langstlevende heeft verbonden, is daarenboven niet in staat om de weegschaal in hun voordeel te doen doorslaan of om op zijn minst een billijk evenwicht te bereiken. Het nader bekijken van de wilsrechten toonde aan dat hun efficiëntie geen argument is om de bescherming van stiefkinderen in België op een gelijkaardige manier vorm te geven. De afschaffing van artikel 1465 BW, zoals beargumenteerd vanuit het perspectief van het Belgische familiaal vermogensrecht, blijft in mijn ogen de enige verantwoorde oplossing. In deze visie wordt, zoals in randnummer 37 gesteld, geen verandering gebracht door het Franse recht. Dit kent immers dezelfde kwalen als zijn Belgische tegenhanger. De theorie van het uitgesteld erfrecht wordt ook daar onterecht aangevoerd als fundament van de verschillende behandeling van gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen. Bovendien noopt ook in het Franse recht het aanwinstencriterium tot de afschaffing van de regel in artikel 1527, tweede lid C.c., dat de toekenning van meer dan de helft van de aanwinsten in aanwezigheid van stiefkinderen als een schenking moet worden beschouwd.

53. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar het Franse en Nederlandse recht heeft me aldus in mijn overtuiging gesterkt dat de bijzondere aard en bestemming van aanwinsten noodzaken tot de opheffing van artikel 1465 BW en het bijhorende artikel 295 BW. Echtgenoten moeten op onaantastbare wijze in elkaars voordeel over deze aanwinsten kunnen beschikken, ook al komen ze in samenloop met stiefkinderen. Bijgevolg dienen zowel gemeenschappelijke kinderen als

67. E.W.J. EBBEN en M.J.M. SCHIPPER, *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 60 en 62.

68. G. VAN DER BURGH, D. VAN DIJK e.a., *Langst leve het nieuwe erfrecht*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2002, 64; E.A.A. LUIJTEN en W.R. MEIJER, *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 44.

stiefkinderen onder het personele toepassingsgebied van de gewijzigde artikelen 1458 en 1464 BW te vallen. De discriminatie tussen gezinnen met gemeenschappelijke kinderen en hersamengestelde gezinnen wordt zo op een gefundeerde wijze weggewerkt. Waar de theorie van het uitgesteld erfrecht hun verschillende behandeling niet kon rechtvaardigen, vormt het aanwinstencriterium een uiterst solide basis om hun gelijkschakeling te verantwoorden.

54. Tegenstanders van deze visie werpen allicht op dat de schrapping van artikel 1465 BW kan leiden tot misbruiken. Het huwelijk zou volgens hen louter gebruikt kunnen worden als een instrument van vermogensplanning, waarbij zij wijzen op het clichématige scenario van de rijke, naïeve oude bok en het arme groene blaadje. Deze kritiek is echter ongegrond. Het wettelijk stelsel reguleert immers zichzelf. In de hypothese dat de oude man kort na het huwelijk het loodje legt, zal een toekenning van aanwinsten niet veel inhouden, aangezien zij per definitie betrekking hebben op inkomsten en besparingen die *tijdens* het huwelijk werden vergaard.⁶⁹ De zaken liggen natuurlijk anders indien het gaat om het vermogen dat de ouder heeft opgebouwd vooraleer hij opnieuw in het huwelijk trad. Een overhaaste inbreng en toebedeling van deze goederen aan een nieuwe partner kwalificeren als een huwelijksvoordeel zou voor de stiefkinderen zeer pijnlijk uitvallen. Het mag echter duidelijk zijn dat ook hier de gelijkschakeling geen problemen oplevert: artikel 1465 BW voorziet inderdaad in de goed te keuren kwalificatie van deze toebedeelde ingebrachte goederen als schenking, maar de afschaffing ervan zorgt er geenszins voor dat de belangen van de stiefkinderen worden geschaad, aangezien de aangepaste artikelen 1458 en 1464 BW evengoed die kwalificatie aan het geheel van de ingebrachte goederen toekennen.

55. Voor stiefkinderen zou dus voortaan dezelfde regel moeten gelden als voor gemeenschappelijke kinderen: een toekenning van aanwinsten wordt nooit als een schenking beschouwd, een toebedeling van ingebrachte goederen altijd. Een miskenning van de patrimoniale belangen van de langstlevende echtgenoot is dit niet: hij heeft nog steeds een wettelijk levenslang vruchtgebruik op de ingebrachte goederen ingevolge artikel 745bis, § 1 BW, dat geen onderscheid maakt naargelang van de kinderen met wie hij in samenloop komt. Hij kan op erfrechtelijk niveau zelfs nog heel wat meer krijgen, weliswaar binnen de grenzen van de reservataire aanspraken van de kinderen.⁷⁰

56. Bovendien stel ik me de vraag waarom echtgeno-

ten wel de mogelijkheid krijgen om het wettelijk erfrecht van de langstlevende te beperken bij samenloop met stiefkinderen (via art. 1388 tweede lid BW), maar niet zonder inkortingsgevaar zouden mogen afwijken van de gelijke verdeling van aanwinsten. Het eerste is een handig instrument voor welstellende mensen die opnieuw in het huwelijk treden; het tweede zou ongemeen nuttig zijn voor hersamengestelde gezinnen die het met heel wat minder moeten stellen.⁷¹ Dat de vermogensrechtelijke belangen van de stiefkinderen hierdoor zouden worden geschaad, is niet helemaal waar. Overeenkomstig artikel 203, § 2 BW is de stiefouder immers gehouden tot de opvoeding van de stiefkinderen binnen de grenzen van wat hij heeft verkregen uit de nalatenschap en van de voordelen die hij ontving door schenking, bij testament of: bij huwelijkscontract. Deze assepoesterclausule vormt een principiële waarborg voor de bestaanszekerheid van de kinderen.⁷²

Hoofdstuk 6: De gelijke verdeling na inbreng herbekeken

57. Tot nu toe heb ik het aanwinstencriterium gehanteerd om wijzingen voor te stellen aan de artikelen 1458 en 1464 BW en om te pleiten voor de opheffing van artikel 1465 BW. Hierdoor zal elke toebedeling van ingebrachte goederen via een beding van vooruitmaking, ongelijke verdeling of verblijving als een schenking worden beschouwd. Een toekenning van aanwinsten zal daarentegen, omwille van hun bijzondere aard, steeds als een huwelijksvoordeel worden gekwalificeerd en dus nooit vatbaar zijn voor inkorting.

58. Men dient echter voor ogen te houden dat voornoemde bedingen geen onmisbare vereiste zijn om ingebrachte goederen aan de langstlevende toe te bedelen. Het principe van de gelijke verdeling uit artikel 1445 BW zorgt er immers voor dat, in geval van een inbreng in het gemeenschappelijk vermogen, de helft van die ingebrachte goederen automatisch bij de andere echtgenoot terecht zal komen. Sommige echtparen houden het dan ook enkel bij een beding van inbreng en laten de normale verdelingsregels ongemoeid. *De lege lata* worden de ingebrachte goederen die ingevolge zo'n normale verdeling worden verkregen, niet als een schenking gekwalificeerd. In de huidige stand van het recht valt dit enigszins te verklaren: de artikelen 1458 en 1464 BW beschouwen een toebedeling van ingebrachte goederen enkel als een schenking voor het gedeelte dat de helft van het totaal

69. R. BARBAIX, "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht", in R. BARBAIX, S. EGGERMONT, N. GEELHAND en F. SWENNEN, *Koekoekskinderen*, Brussel, Larcier, 2009, 60.

70. H. CASMAN, "Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen – of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?", in X, *Liber amicorum Mieke Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 96.

71. A. WYLLEMAN, "Aandachtspunten bij planning en hersamengestelde gezinnen", in X, *Familiale vermogensplanning, XXXe postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004*, Mechelen, Kluwer, 2004, 706.

72. R. BARBAIX, "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht", in R. BARBAIX, S. EGGERMONT, N. GEELHAND en F. SWENNEN, *Koekoekskinderen*, Brussel, Larcier, 2009, 61.

aan ingebrachte goederen overschrijdt. Al wat onder of gelijk aan die helft blijft, krijgt de kwalificatie huwelijksvoordeel. Aangezien men via artikel 1445 BW per definitie slechts de helft van de ingebrachte goederen verkrijgt, schuilt er geen inconsistentie in het feit dat de kwalificatie als schenking daar niet speelt. Telkens wanneer een echtgenoot de helft of minder dan de helft van de ingebrachte goederen verkrijgt, wordt hij niet met de kwalificatie als schenking geconfronteerd, ongeacht of de toebedeling via een beding in het huwelijkscontract gebeurde, dan wel via artikel 1445 BW. De wetgever achtte enige beknothting pas nodig van zodra die helft overschreden wordt.

59. Kiest de wetgever er echter voor om de artikelen 1458 en 1464 BW in die zin aan te passen dat elke toebedeling van ingebrachte goederen *in zijn geheel* als een schenking moet worden beschouwd, dan rijst de vraag of een wetgevend optreden ook niet geboden is ten aanzien van de regels inzake het beding van inbreng. Mijns inziens is het antwoord bevestigend; er is geen reden om het aanwinstencriterium plots terzijde te laten. Waarom zou een echtpaar dat er voor kiest goederen in te brengen, maar dit niet wenst te combineren met een verdelingsbeding, niet geconfronteerd worden met de kwalificatie van de ingebrachte goederen als schenking, terwijl dit wel het geval is voor echtgenoten die opteren voor de toebedeling van ingebrachte goederen via een beding dat ingrijpt in de verdeling? In beide gevallen blijft onverkort gelden dat echtgenoten geen verantwoording dienen af te leggen over een toebedeling van aanwinsten, en énkél aanwinsten, omdat deze de opbrengst zijn van hun gezamenlijke inspanningen en bestemd zijn om de lasten van het huwelijk te dragen. Alle niet-aanwinsten ontberen deze eigenschappen; zij werden door slechts één echtgenoot gegenereerd en dienen dan ook de toets van de reservebescherming te ondergaan indien zij worden toebedeeld. Indien men er dus voor opteert om de artikelen 1458 en 1464 BW in overeenstemming te brengen met de theorie van de huwelijksvoordelen, dan dient men eveneens in te grijpen in de bepalingen over de bedingen tot uitbreiding van de gemeenschappelijke baten, bijvoorbeeld door een aanvulling van artikel 1452 BW. Het aanwinstencriterium is een criterium dat altijd toepasbaar is, ongeacht of de ingebrachte goederen nu worden toebedeeld via een specifiek beding, dan wel via de normale verdelingsregels. De ingebrachte goederen verliezen hun aard immers niet: het blijven niet-aanwinsten, zodat er geen reden is om echtgenoten er vrijelijk over te laten beschikken. Alle ingebrachte goederen die via artikel 1445 BW worden verkregen, zouden voortaan dus op het beschikbaar deel moeten worden toegerekend.

Hoofdstuk 7: Besluit

60. De theorie van het uitgesteld erfrecht bleek niet draagkrachtig genoeg om het huidige onderscheid tussen gemeenschappelijke en niet-gemeenschappelijke kinderen in de regeling inzake huwelijksvoordelen te rechtvaardigen. De wetgever hield geen rekening met het feit dat de langstlevende het hem toebedeelde vermogen kan verarmen via rechtshandelingen onder bezwarende titel en dat de kinderen bij zijn overlijden in samenloop kunnen komen met nieuwe erfgerechtigden. De ongelijke patrimoniale behandeling van klassieke en hersamengestelde gezinnen kan daarom niet worden verantwoord; een uniforme regeling dringt zich op. Echtgenoten zouden steeds zonder enig risico op inkorting over hun aanwinsten moeten kunnen beschikken ten voordele van de langstlevende, ongeacht met welke kinderen ze in samenloop komen. *De lege ferenda* zou de opheffing van artikel 1465 BW dan ook in overweging moeten worden genomen. Daarenboven zou de toebedeling van ingebrachte goederen in haar geheel als een schenking moeten worden beschouwd via een aanpassing van de artikelen 1452, 1458 en 1464 BW. Dit verzacht voldoende het risico op onterving van de stiefkinderen en maakt dat ook gemeenschappelijke kinderen tegen onredelijke bevoordeling worden beschermd. De aanpassing van al deze artikelen vindt haar grondslag in de terugkoppeling van het begrip “huwelijksvoordeel” naar “aanwinsten”, gebaseerd op de bijzondere aard van deze laatste. De voorgestelde wijzigingen eerbiedigen dit karakter door een toekenning van aanwinsten nooit als een schenking te beschouwen en een toebedeling van ingebrachte goederen altijd.

61. Een rechtsvergelijkende analyse van het Franse en Nederlandse recht leverde geen argumenten op om het aanwinstencriterium terzijde te laten. Het terugname-recht uit artikel 1525, tweede lid C.c. leek op het eerste gezicht een interessant alternatief voor de Belgische artikelen 1458, 1464 en 1465 BW omwille van zijn conformiteit met dit criterium, maar zijn aanvullend karakter maakt de bescherming te onzeker. Bovendien vormt het terugnamerecht een te grote inbreuk op de beschikkingsvrijheid van echtgenoten omdat de uitwerking ervan niet afhankelijk wordt gemaakt van een aantasting van de vermogensrechtelijke belangen van de kinderen. Ten aanzien van artikel 1527 C.c., de regeling inzake stiefkinderen, kunnen dezelfde bemerkingen worden gemaakt als ten aanzien van het Belgische artikel 1465 BW: het aanwinstencriterium wordt geschonden en deze schending kan niet worden verantwoord omdat zij gebaseerd is op een instabiele *ratio legis*. Ook in Nederland ging de wetgever er zonder meer vanuit dat gemeenschappelijke kinderen (wier langstlevende ouder niet hertrouwt) slechts een uitgesteld erfrecht genieten; dat zij geen afzonderlijke bescherming krijgen tegen verkistingen van hun langstlevende alleenstaande

ouder, kent ook daar weinig verantwoording. Bovendien wordt dezelfde redenering doorgetrokken naar stiefkinderen: zolang de stiefouder niet hertrouwt, wordt een bijzondere bescherming niet noodzakelijk geacht. Met betrekking tot de situatie van gemeenschappelijke en niet-gemeenschappelijke kinderen wier langstlevende ouder wel opnieuw in het huwelijk treedt, voerde de wetgever wilsrechten in om de scherpe kantjes van het huwelijksvermogensrecht en erfrecht af te vijlen. De verzorging van de langstlevende blijft echter dermate centraal staan dat de efficiëntie van deze maatregelen in vraag moet worden gesteld. Een wijziging van de Belgische artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van de bijzondere aard van aanwinsten blijft ook na een onderzoek van het Franse en Nederlandse recht de enige verantwoorde oplossing.

62. In hun totaliteit bereiken de voorgestelde aanpassingen dat het discriminatoire onderscheid tussen gezinnen met gemeenschappelijke kinderen en stiefkinderen wordt weggewerkt. De opheffing van artikel 1465 BW zorgt ervoor dat ook echtgenoten met kinderen uit een vorige relatie met zekerheid de langstlevende onder hen kunnen begunstigen wat de aanwinsten betreft. De kans is trouwens groot dat bij overlijden van een van de echtgenoten die aanwinsten heel wat zwaarder zullen doorwegen dan het eigen vermogen, zeker wanneer men in gedachten houdt dat steeds meer mensen hertrouwen op jonge leeftijd.⁷³ De afschaffing van artikel 1465 BW zou dan ook een welkome tegemoetkoming zijn aan de huidige noden van de maatschappij. Hersamengestelde gezinnen zouden dezelfde zekerheden kennen als gezinnen met gemeenschappelijke kinderen. En maar goed ook: waarom zouden affectie en solidariteit minder groot zijn in een tweede huwelijk? Men mag niet vergeten dat de langstlevende stiefouder sinds 1981 dezelfde erfrechtelijke aanspraken kent als de langstlevende die in samenloop komt met gemeenschappelijke kinderen (artikel 745bis § 1 BW) en dat het oude artikel 1098 BW⁷⁴ voorgoed overboord werd gegooid. Wetende dat het erfrecht van de langstlevende gebaseerd is op de veronderstelde affectie tussen hem en zijn overleden partner en op de solidariteit die uit hun huwelijk voortvloeyde, kan men concluderen dat de wetgever deze gevoelens terecht even groot achtte in een tweede huwelijk.⁷⁵ Ik zie niet in waarom deze vaststelling nog steeds niet werd doorgetrokken tot het domein van de huwelijksvermogensrechtelijke voordeeltoekenning.

Hoofdstuk 8: Bibliografie

Afdeling 1: Wetgeving

I België

Art. 203 § 2 BW
 Art. 217 BW
 Art. 295 BW
 Art. 745bis § 1 BW
 Art. 767 (oud) BW
 Art. 913 BW
 Art. 915bis § 1 BW
 Art. 922 BW
 Art. 1094 BW
 Art. 1098 (oud) BW
 Art. 1134 BW
 Art. 1387 BW
 Art. 1388 tweede lid BW
 Art. 1445 BW
 Art. 1451 BW
 Art. 1455 BW
 Art. 1458 BW
 Art. 1464 BW
 Art. 1465 BW
 Art. 1525 (oud) BW

II Frankrijk

Art. 1098 C.c.
 Art. 1475 C.c.
 Art. 1516 C.c.
 Art. 1520 C.c.
 Art. 1525 C.c.
 Art. 1527 C.c.

III Nederland

Art. 1: 93 NBW
 Art. 1: 100 lid 1 NBW
 Art. 3: 86 lid 1 NBW
 Art. 4: 8 derde lid NBW
 Art. 4: 13 lid 3 NBW
 Art. 4: 19 NBW
 Art. 4: 20 NBW
 Art. 4: 21 NBW
 Art. 4: 22 NBW
 Art. 4: 23 lid 1 NBW
 Art. 4: 23 lid 2 NBW
 Art. 4: 23 lid 3 NBW
 Art. 4: 24 lid 1 NBW
 Art. 4: 24 lid 2 NBW
 Art. 4: 25 lid 5 NBW
 Art. 4: 25 lid 6 NBW

73. A. SIBIET, "Eerste renovatiewerken aan artikel 1465 BW uitgevoerd!", *Not. Fisc.M.* 2007, 302.

74. Artikel 1098 BW bepaalde dat begunstigingen ten voordele van de stiefouder beperkt waren tot het kleinste kindsdeel, zonder dat het meer dan een vierde van de goederen mocht bedragen.

75. P. DELNOY, "L'article 1465 B.W. du Code Civil en question", in X, *Liber amicorum Edmond Bouttiau en Jacques Demblon*, Brussel, Bruylant, 1987, 70; C. DELPIERRE-ROMAIN, "Le conjoint survivant en concours avec des descendants non issus de cette dernière union", in X, *Liber amicorum Léon Raucent*, Louvain-la-Neuve, Academia, 1992, 179.

Art. 4: 27 NBW

Afdeling 2: Rechtspraak

- Cass. 10 december 2010, F.08.0102.N.
- Antwerpen 5 oktober 2004, *Not.Fisc.M. 2004*, 268-270.
- Antwerpen 24 juni 2008, *RW 2008-2009*, 876.

Afdeling 3: Rechtsleer

- BARBAIX, R., "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht", in BARBAIX, R., EGGERMONT, S., GEELHAND, N. en SWENNEN, F., *Koekoekskinderen*, Brussel, Larcier, 2009, 37-109.
- BOONE, K., "De bevordering van de erfrechtelijke bescherming van buitenhuwelijkse kinderen: wijziging van artikel 295 BW en artikel 1465 BW", *T.Fam.* 2007, 168-171.
- BOONE, K., "Artikel 1458, 1464 en 1465 BW", P. SENAEVE, F. SWENNEN, G. VERSCHULDEN, *Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 28, losbl.
- CASMAN, H., "Voordelen voor de langstlevende stiefouder?", in X, *Liber amicorum Prof. Em. E. Krings*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 471-486.
- CASMAN, H., "Op zoek naar de draad van Ariadne in de doolhof van huwelijksvoordelen — of zouden het aanwinstenvoordelen moeten zijn?", in X, *Liber amicorum Mieke Puelinckx-Coene*, Mechelen, Kluwer, 2006, 83-98.
- CASMAN, H., "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, 292-297.
- COLOMER, A., *Droit civil régimes matrimoniaux*, Paris, Litec, 2000, 709.
- CORNU, G., "La réforme des régimes matrimoniaux. Les régimes conventionnels communautaires", *JCP G* 1970, I, z.p.
- CORNU, G., noot onder Cass. 15 janvier 1974, *Defrénois* 1974, art. 30647, 695-703.
- DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, X-2, 1314.
- DE PAGE, P., en DE STEFANI, I., *Liquidation et partage. Commentaire pratique*, Brussel, Kluwer, 2009, III.1.6., 20.
- DE PAGE, P., *Le régime matrimonial*, Brussel, Bruylant, 2008, 275.
- DELNOY, P., "L'article 1465 B.W. du Code Civil en question", in X, *Liber amicorum Edmond Boutiau en Jacques Demblon*, Brussel, Bruylant, 1987, 69-82.
- DELPIERRE-ROMAIN, C., "Le conjoint survivant en concours avec des descendants non issus de cette dernière union", in X, *Liber amicorum Léon Raucent*, Louvain-la-Neuve, Academia, 1992, 177-186.
- EBBEN, E.W.J. en SCHIPPER, M.J.M., *Erfrecht voor de advocatuur*, Apeldoorn, Maklu, 2008, 242.

- GRIMALDI, M., *Droit patrimonial de la famille*, Paris, Dalloz, 2001, 957.
- LAMBOLEY, A., "Communauté conventionnelle.-Stipulation de parts inégales.-Attribution de la totalité de la communauté", *JC* 2005, 55.
- LUIJTEN, E.A.A. en MEIJER, W.R., *Huwelijksgoederen- en erfrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 558.
- LUIJTEN, E.A.A., "Aan wie de voorrang, de partner of de kinderen? Het nieuwe erfrecht in Nederland", *Not.Fisc.M.* 2004, 215-221.
- MALAURIE, P. en AYNÈS, L., "Les clauses du contrat de mariage relatives au partage de la communauté", *Defrénois* 2000, art. 37181, 673-682.
- MALAURIE, P. en AYNÈS, L., *Les régimes matrimoniaux*, Paris, Editions Cujas, 1991, 398.
- NIJBOER, N., "Contractuele regelingen tussen echtgenoten en samenwoners", *TEP* 2008, 105-139.
- PINTENS, W., VANWINCKELEN, K. en DU MONGH, J., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 394.
- PLANIOL, M. en RIPERT, G., *Traité pratique de droit civil français*, t. IX (2e éd.), 1957, 731.
- PUELINCKX-COENE, M., "De wet van 14 mei 1981 tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot: de erfrechten van de andere erfgenamen", *RW* 1981-1982, 424-436.
- PUELINCKX-COENE, M., *Erfrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, 430.
- RIONDET, E. en SEDILLOT, H., *Transmission du patrimoine*, Paris, Delmas, 2005, 320.
- SIBIET, A., "Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Artikel 1465 BW: renovatiewerken gewenst", *NJW* 2005, 110-115.
- SIBIET, A., "Eerste renovatiewerken aan artikel 1465 BW uitgevoerd!", *Not.Fisc.M.* 2007, 295-303.
- STORCK, M., "Communauté conventionnelle.-Nature juridique des avantages matrimoniaux", *JC* 2003, 23.
- VAN DER BURGHT, G., VAN DIJK, D. e.a., *Langst leve het nieuwe erfrecht*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 2002, 186.
- VAN OOSTERWIJCK, G., "Beoordeling van de langstlevende echtgenoot bij huwelijkscontract, schenking of testament na de wet van 14 mei 1981", *RW* 1981-1982, 374-410.
- VAN QUICKENBORNE, M., "Art. 1094 BW", in M. COENE, J. DU MONGH, N. GEELHAND, (eds.), *Erfenissen, schenkingen en testamenten. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2, losbl.
- VERBEKE, A., "Huwelijksvoordelen", *TEP* 2007, 99-104.
- WYLLEMAN, A., "Aandachtspunten bij planning en hersamengestelde gezinnen", in X, *Familiale vermogensplanning, XXXe postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004*, Mechelen, Kluwer, 2004, 701-725.